

Mari Frilander & Annika Iso-Junno

ET OLE YKSIN

Sukupuolisensitiivinen opas lähisuhdeväkivallasta Oulun turvakodin asiakkaille

ET OLE YKSIN

Sukupuolisensitiivinen opas lähisuhdeväkivallasta Oulun turvakodin asiakkaille

Mari Frilander & Annika Iso-Junno
Opinnäytetyö
Syksy 2023
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Mari Frilander & Annika Iso-Junno

Opinnäytetyön nimi: Et ole yksin: sukupuolisensitiivinen opas lähisuhdeväkivallasta Oulun turvakodin asiakkaille

Työn ohjaajat: Marjukka Rasa & Harriet Tervonen

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Syksy 2023

Sivumäärä: 50 + 1liite

Lähisuhdeväkivalta on merkittävä yhteiskunnallinen ongelma, joka koskettaa ihmisiä kulttuurista, iästä, sukupuolesta ja yhteiskuntaluokasta riippumatta. Usein lähisuhdeväkivalta jää piiloon kodin seinien sisälle ja avun hakemisen esteitä voivat olla pelko, syyllisyys ja häpeä. Lähisuhdeväkivalta ui suhteeseen salakavalasti ja tilanteen edetessä väkivalta voi muuttua suhteen normiksi.

Perheissä ja lähisuhteissa ilmenee paljon väkivaltaa ja sitä on monenlaista. Usein se jää myös tunnistamatta. Tiedon saaminen on avainasemassa väkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa. Väkivallan kokijan on tärkeää saada tietoa siitä, että hänen kokemuksensa on väkivaltaa sekä kuultava, ettei se ole hänen omaa syytään eikä hänen tarvitse kokea sitä.

Opinnäytetyömme toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä yhteistyössä Oulun turvakodin kanssa. Oulun turvakodilla oli noussut tarve saada kaikille sukupuolille annettavaksi soveltuva opas, sillä turvakodilla päivittäisessä käytössä oleva Oikeus turvalliseen elämään -opas (Tikkanen ym. 2018) on suunnattu lähisuhdeväkivaltaa kokeville naisille. Oulun turvakodin toiveena oli, että käytämme uuden oppaan kehittämisen pohjana edellä mainittua opasta.

Valitsimme opinnäytetyöhömmme sukupuolisensitiivisen lähtökohdan, sillä turvakodin asiakasjoukko on moninainen, emmekä halunneet häivyttää sukupuolen merkitystä. Halusimme kiinnittää huomiota myös kulttuurisensitiivisyyteen. Näin saimme kehitettyä oppaan, joka soveltuu annettavaksi jokaiselle aikuisasiakkaalle, eikä oletuksia sukupuolesta tarvitse tehdä.

Oppaan tarkoituksena on antaa aikuiselle lähisuhdeväkivallan kokijalle tietoutta väkivallasta ja kertoa auttavista tahoista. Opas auttaa lähisuhdeväkivallan kokijaa tunnistamaan väkivallan eri muotoja, seurauksia ja havainnollistaa sen luonnetta.

Asiasanat: lähisuhdeväkivalta, turvakoti, sukupuolisensitiivisyys, opas

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Mari Frilander & Annika Iso-Junno

Title of thesis: You are not alone: A gender-sensitive guide on domestic violence for customers in Oulu Shelter

Supervisors: Marjukka Rasa & Harriet Tervonen

Term and year when the thesis was submitted: Fall 2023

Number of pages: 50 + 1 appendix

Domestic violence is a substantial social issue that is not tied to culture, age, sex or social class. The abuse is not always visible and generally it increases gradually. In the end the victim can settle for violence as the new normal.

There are different types of violence inside of relationships and families. Domestic abuse often goes unnoticed. Asking for help can be difficult, as usually emotions like fear, guilt and shame are involved. To end the violence, the victim needs to recognize the abuse. A person in an abusive relationship needs a listener who validates their experiences. Exposure to violence is never the victim's fault and they need to know that.

Our thesis was implemented as a functional thesis in collaboration with Oulu Shelter for victims of domestic violence. They already had a guide directed to woman in abusive relationships, but there was a need for a guide for all genders. The shelter hoped that their original guide would be used as a foundation in developing the new guide.

We chose to make a gender-sensitive guide because of the diversity of the shelter's customers. We also wanted the guide to be culturally sensitive. The objective was to make a guide that can be handed to all adults no matter their gender.

The purpose of the guide is to help customers recognize domestic violence, the different forms of violence and the consequences.

Keywords: domestic violence, shelter, gender-sensitivity, guide

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	VÄKIVALTA	8
2.1	Lähisuhdeväkivalta	8
2.2	Väkivallan muodot	10
2.3	Lähisuhdeväkivallan seuraukset	14
2.4	Miksi väkivaltaisesta suhteesta on vaikea lähteä	15
2.5	Selviytyminen	16
2.6	Lähisuhdeväkivalta yhteiskunnallisena ongelmana	18
3	SUKUPUOLISENSITIIVISYYS	21
4	TURVAKOTIPALVELU	23
4.1	Turvakodin asiakkaat	23
4.2	Turvakotityö	25
4.3	Oulun turvakoti	26
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	28
5.1	Opinnäytetyön suunnitteluprosessi	28
5.1.1	Kehittämistarve	29
5.1.2	Ideavaihe	30
5.1.3	Tuotteen luonnostelu	30
5.1.4	Tuotteen kehittäminen	32
5.1.5	Tuotteen viimeistely	35
5.2	Arviointi	35
5.2.1	Oppaan esittely	36
5.2.2	Kirjallinen palaute	37
5.2.3	Loppuarviointi	38
6	POHDINTA	41
	LÄHTEET	44
	LIITTEET	52

1 JOHDANTO

Lähisuhdeväkivalta on globaali sosiaalinen ja taloudellinen ongelma ja myös ihmisoikeuskysymys, joka aiheuttaa merkittävää inhimillistä kärsimystä, sairauksia, työkyvyttömyyttä, turvattomuutta, kuolemia sekä huomattavia kustannuksia yhteiskunnalle (Linner Matikka 2023, 58). Kuka tahansa voi joutua lähisuhdeväkivallan kokijaksi, ja kuka vain voi olla väkivallan tekijä. (Kytölä 2021, 17.) Lähisuhdeväkivalta horjuttaa syvästi hyvinvointia ja se vaurioittaa aina koko perhettä (Linner Matikka 2023, 58; Kytölä 2021,18). Inhimillisesti ajateltuna lähisuhdeväkivalta on hyvin satuttavaa, sillä tekijänä on läheinen ja rakas ihminen. Lähisuhdeväkivaltailmiöön liittyy runsaasti uskomuksia ja suoranaisia väärinkäsityksiä, jotka vaikeuttavat avun hakemista. (Kytölä 2021, 14, 17.) Suomessa on yhä sukupuoleen pohjautuvaa rakenteellista eriarvoisuutta ja sitkeitä tasa-arvo-ongelmia (Valtioneuvosto 2022 ,7). Yhteiskunnassamme sukupuoli-, hetero- ja suhdenormit ovat niin syvällä ja vahvoina, että ne jäävät usein tunnistamatta. Kuitenkin monet normit ovat syrjintää ja ulossulkeamista aiheuttavia. (Karvinen & Venesmäki 2019, 9.)

Meillä molemmilla oli entuudestaan kokemusta turvakodista, toisella harjoittelun ja toisella työn kautta. Meitä kumpaakin kiinnostaa väkivaltatyö, joten otimme yhteyttä Oulun turvakodin johtajaan kysyäksimme mahdollista opinnäytetyöyhteistyötä. Saimme Oulun turvakodilta ehdotuksen lähisuhdeväkivaltaa käsittelevän oppaan kehittämistä, josta saisi tietoa väkivallasta ja joka sopisi annettavaksi kaikille asiakkaille sukupuolesta riippumatta. Oulun turvakodilla on päivittäisessä käytössä vain naisille suunnattu opas, vaikka turvakodin asiakkaina on myös muiden sukupuolten edustajia. Otimme toiminnalliseen opinnäytetyöhömmme sukupuolisensitiivisen lähestymistavan, koska emme halunneet kehittää opasta vain tietylle sukupuolelle, mutta emme myöskään halunneet häivyttää sukupuolen merkitystä. Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan kykyä ja herkkyyttä tunnistaa sukupuoliin sosiaalisesti ja kulttuurisesti yhdistettyjä normeja ja oletuksia sekä käytänteissä, rakenteissa ja toiminnoissa että puheessakin. Sukupuolisensitiivisyys sisältää ymmärryksen stereotyyppisten sukupuolikäsitysten vaikutuksista niin yksilö- kuin yhteiskunnallisella tasolla. (Kalliokoski & Karvinen 2019.)

Turvakotipalvelut on tarkoitettu kaikenikäisille ihmisille sukupuolesta riippumatta, jotka kokevat lähisuhdeväkivaltaa (Ewalds, Karjalainen & Peltonen 2019, 5). Tämän takia keskityimme tässä opin-

näytetyössä käsittelemään lähisuhdeväkivaltaa. Läheisissä ihmissuhteissa ei välttämättä tiedosteta, missä raja ei-hyväksyttävän käyttäytymisen kohdalla menee, minkä vuoksi on tarpeellista käsitellä, mitä väkivalta on (Ahola & Ahola 2016, 54). Turvakodin lähisuhdeväkivaltatyön tavoitteena on väkivaltakierteen katkeaminen, turvallisuuden varmistaminen ja voimavarojen vahvistuminen (Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry, 2022). Tavoitteenamme on, että opas voisi omalta osaltaan saada turvakodille tulleen asiakkaan kokemaan itsensä tervetulleeksi omana itsenään ja tasavertaisena muiden turvakodin asiakkaiden kanssa. Tavoitteenamme on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja moninaisuutta sekä haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja yhteisöjen asemaa Oulun turvakodilla.

Kansalliset väkivaltakokemuksia koskevat väestötutkimukset vuosilta 1997, 2005 ja 2010 osoittavat lähisuhdeväkivallan olevan hyvin yleinen ongelma Suomessa (Heiskanen & Ruuskanen, 2010; Piispa ym. 2006). Väestötutkimukset vahvistavat naisten ja miesten kokevan kokonaisuudessaan yhtä paljon fyysistä väkivaltaa. Naiset joutuvat useammin seksuaalisen ja lähisuhdeväkivallan kohteeksi, kun taas miehet kokevat useammin väkivaltaa ja uhkaa tuntemattomien taholta. Naisilla lähisuhdeväkivalta on ollut luonteeltaan toistuvampaa ja pitkäkestoisempaa sekä väkivallan seuraukset ovat olleet vakavampia kuin miehillä. (Heiskanen & Ruuskanen 2010.) Lähisuhdeväkivallan sukupuolierot tulevat ilmi myös henkirikostilastoissa, sillä vuosina 2013–2018 henkirikosten miesuhreista 8 %, mutta naisuhreista jopa 60 %, oli puolisonsa tai ex-puolison surmaamia. (Lehti 2020). Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen, Tilastokeskuksen ja Jyväskylän yliopiston vuonna 2022 tekemän tutkimuksen mukaan ainakin kerran elämässään fyysistä, henkistä tai seksuaalista lähisuhdeväkivaltaa on kokenut 75 prosenttia 16–74 vuotiaista suomalaisista. Lapsuusajan lähisuhdeväkivaltaa on kokenut 65 prosenttia ja parisuhdeväkivaltaa 44 prosenttia. (Siltala ym. 2022, 83.)

Suomessa toimi vuoden 2022 lopussa yhteensä 29 turvakotia. Niissä oli 228 perhepaikkaa yksin tai perheen kanssa tulevalle asiakkaalle. Vuonna 2022 turvakodeissa oli yhteensä 5 163 asiakasta, joista aikuisia oli 57 prosenttia. Sama asiakas on voinut olla turvakodissa useamman kerran vuoden aikana. Aikuisista asiakkaista naisten osuus oli 91 prosenttia ja miesten 9 prosenttia. (THL 2023a.) Vuonna 2021 Tilastokeskuksen tutkimukseen osallistuneista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin edustavista vastaajista turvakotiin oli hakeutunut prosentti ja tarpeesta huolimatta 7 prosenttia oli jättänyt menemättä (Tilastokeskus 2022, 17).

2 VÄKIVALTA

Maailman terveysjärjestö WHO pitää väkivaltaa yhtenä merkittävimmistä maailmanlaajuisista kansanterveysongelmista. WHO:n määritelmän mukaan väkivalta on vallan tai fyysisen voiman tahallista käyttämistä tai sillä uhkaamista, jonka kohteena voi olla ihminen itse, toinen ihminen, ihmisryhmä tai yhteisö. Väkivalta johtaa tai voi hyvin todennäköisesti johtaa perustarpeiden tyydyttämättä jäämiseen, psyykkisen tai fyysisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai kuolemaan. WHO:n määritelmä liittää väkivallan itse tekoon, ei sen lopputulokseen. (Krug ym. 2002, 21.)

Väkivalta on vallankäyttöä, hallintaa, kontrollointia, fyysisen voiman väärinkäyttöä tai sillä uhkaamista. Se on tarkoituksenmukaista toisen satuttamista, joka voi näyttäytyä esimerkiksi erilaisina henkisinä, fyysisinä tai seksuaalisuutta loukkaavina sanoina ja tekoina. (Linner Matikka 2023, 61–62.) Väkivaltailmiö on monitasoinen ja se on yksilöllisten, ihmisten välisiin suhteisiin liittyvien, kulttuuristen, sosiaalisten ja ympäristöllisten tekijöiden mutkikkaiden yhteisvaikutusten tulos. Koska väkivalta on moninaista, sen kuvaamiseen tarvitaan erilaisia termejä. Väkivaltaa kuvaavia, yleisesti käytettyjä käsitteitä on katsottu eri näkökulmista. Väkivaltaa on ihmissuhteiden mukaan luokiteltu esimerkiksi perhe-, parisuhde- tai lähisuhdeväkivaltana. Väkivaltaa sukupuolen mukaan kuvaa käsite naisiin kohdistuva väkivalta ja väestöryhmän mukaan väkivaltaa voi kuvata esimerkiksi vammaisiin kohdistuva väkivalta. Väkivaltaa voidaan lisäksi kuvata tapahtumapaikan mukaan, kuten kadulla tapahtuva väkivalta. Yleinen tapa on kuvata väkivaltakäsitettä väkivallan ilmenemismuodon mukaan: esimerkiksi henkinen tai fyysinen väkivalta. Käyttötarkoitus rajaa käytettävän termin valintaa: esimerkiksi tutkija ja väkivallan uhrien kanssa työskentelevä puhuvat eri tavalla väkivallasta. (Bildjuschkin ym. 2019, 3.)

2.1 Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta on sellaista väkivaltaa, jossa tekijä ja kokija ovat tai ovat olleet läheisessä suhteessa. Lähisuhdeväkivalta voi kohdistua entiseen tai nykyiseen kumppaniin, lapseen, lähisukulaiseen tai muuhun läheiseen. (Bildjuschkin ym. 2019, 7.) Lähisuhdeväkivalta jää tyypillisesti piiloon

sen tapahtuessa usein kodeissa. Usein väkivallan vaikutuksille altistuu koko väkivallan kokijan lähipiiri. Lähisuhdeväkivaltaan sisältyy perhe-, parisuhde- ja seurusteluväkivalta. (THL 2022.) Lähisuhdeväkivalta on vaarallista ja vahingollista, ja ilman puuttumista sillä on taipumuksena uusiutua ja raaistua. Usein väkivallan kokija hämmentyy aluksi. Sitä, että rakas, läheinen ihminen pahoinpitelee ja käyttäytyy aggressiivisesti, on hankala ymmärtää. Hämmennyksen jälkeen tulee ahdistuksen, pelon ja häpeän tunteita. Jatkuva turvattomuuden tunne saa aikaan avuttomuuden tunnetta, itsesyytöksiä, sekä päättämättömyyttä ja neuvottomuutta ongelmatilanteen ratkaisemisen suhteen. (Ahola & Ahola 2016, 60–61.)

Perheen sisällä tapahtuva väkivalta romuttaa perheen merkityksen suojan ja turvan antajana (Kytölä 2021, 18). Usein väkivaltaisuus periytyy sukupolvelta toiselle toksisena parisuhteen mallina tai opittuna ongelmanratkaisukeinona (Linner Matikka 2023, 64). Lapsuudessa tapahtunut kaltoinkohtelu altistaa kaltoinkohtelulle myös myöhemmin elämässä (Kytölä 2021, 72). Lapsuudessaan vanhempiansa käyttämälle väkivallalle altistuneista tai sen kohteeksi joutuneista naisista 62 prosenttia ja miehistä 54 prosenttia on kokenut parisuhdeväkivaltaa myöhemmin elämässään. Vastaavasti väkivallattoman lapsuuden eläneistä parisuhdeväkivaltaa on kokenut myöhemmin 35 prosenttia naisista ja 30 prosenttia miehistä. (Attila ym 2023, 35.)

Lähisuhteessa ilmenevässä väkivallassa on nähtävissä yleensä tietty kaava, jossa toistuvat samat elementit. Usein väkivalta alkaa vähäpätöisiltä tuntuvina tekoina, jotka pahenevat ajan kuluessa. (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 20–21.) Suhteen alkuvaiheessa mustasukkaisuus voi tuntua rakkauden osoitukselta, harva nimittäisi sitä väkivallaksi. Mustasukkaisuus kuitenkin toimii väkivaltaisessa suhteessa peitenimenä rajoittamiselle ja kontrollille. (Marttala 2011, 44.) Väkivallan kierteeseen ajautuu salakavalasti. Väkivallan tekijän käyttäytyminen vuorottelee välittämisen ja lämpimien huomionosoitusten sekä fyysisten ja henkisten hyökkäämisten ja hylkäämisten kesken. (Karhuvaara ym. 2013, 20–21.) Kierre syvenee, kun hyvät hetket saavat kokijan uskomaan suhteen olevan siinä pysymisen arvoinen (Mielenterveyden keskusliitto 2023). Tällaisessa tilanteessa väkivallan kokijan on haastavaa nähdä todellinen tilanne ja uhka, jonka alla hän elää. Jokainen väkivallan teko lisää vallan epätasapainoa siten, että väkivallan tekijän asema ja määräysvalta vahvistuvat, kun ne kokijalla heikkenevät. (Marttala 2011, 43.) Väkivallan kierre kiihtyy koko ajan vaihteluvälkien lyhentyessä ja tekojen raaistuessa (Kytölä 2017, 107). KUVIO 1 havainnollistaa väkivallan kierrettä.

KUVIO 1. Väkivallan kierre mukailen lähteestä Tikkanen ym. 2018.

Väkivallan kokemisella on syvä vaikutus ihmiseen. Psykoterapeutti Jari Hautamäki, joka on tutkinut lähisuhdeväkivallan tekijöiden ja kokijoiden kertomuksia, luonnehtii väkivallan kierteessä elämisen murtavan väkivallan kokijan identiteettiä. (Hautamäki 2014, 78.) Lähisuhdeväkivalta näyttäytyy monisärmäisenä, mikä hankaloittaa sen käsittelemistä. Se voi pitää sisällään hyvin erilaisia henkisiä, fyysisiä tai seksuaalisia ulottuvuuksia, jotka voivat ilmentyä hienovaraisesti tai yhtäkkiä rajuna purkautumisena. Väkiältä usein toistuu ja pitkittyy jatkuen jopa vuosikymmeniä. Tällöin se, mikä tuntui arkea järjestyttävältä poikkeukselta, voi ajan mittaan muuttua normaaliksi, jonka vuoksi osapuolilla on hankala tunnistaa tai nimetä suhteessa esiintyvää väkivaltaa. (Lidman 2015, 65.)

2.2 Väkivallan muodot

Väkivallan muodot saattavat ilmetä irrallisina toisistaan. On kuitenkin ongelmallista jakaa väkivalta eri muotoihin, sillä hyvin usein ne ilmenevät limittyvinä, päällekkäisinä ja kasautuvina (Linner Matikka 2023, 64; Lidman 2015, 27.) Fyysinen väkivalta on lähisuhdeväkivallan muodoista tunnistetuin ja tunnetuin (Essel, Rantanen & Rossinen 2017, 64). Usein sitä virheellisesti pidetään lähisuhdeväkivallan määritelmänä, vaikka se on vain yksi lähisuhdeväkivallan muodoista. Kaikkiin väkivallan muotoihin sisältyy henkistä väkivaltaa ja sen tunnistaminen voi olla vaikeaa (Kytölä 2021, 20.) Esimerkiksi fyysinen väkivallan teko myös nujertaa toista henkisesti ja halventaa ihmisarvoa. Useasti

väkivalta alkaa henkisenä ja luonteenomaista sille on sen raaistuminen ajan kuluessa. Väkivalta ei kuitenkaan aina muutu fyysiseksi. (Linner Matikka 2023, 64.)

Pelko on merkittävässä roolissa lähisuhdeväkivaltaa sisältävissä suhteissa (Ensi- ja turvakotien liitto 2023b). Väkivallalla uhkailu on väline hallitsemiseen ja alistamiseen. Tieto siitä, että väkivalta saattaa alkaa milloin tahansa, luo uhan ilmapiiriä ja pakottaa väkivallan kokijan pysymään varuillaan. (Marttala 2011 47; Lien & Lorentzen 2019, 120.) Väkivallan tekijä muistuttaa kokijaa mahdollisuudesta väkivaltaan hienovaraisin keinoin, jolloin väkivallan uhan tunnistaminen on suhteen ulkopuoliselle miltei mahdotonta. Esimerkiksi halaaminen tai käsi kädessä kulkeminen näyttävät läheisyyden ja rakkauden osoituksilta, mutta niillä voidaan ilmaista myös hallintaa ja omistusoikeutta, jonka vain väkivallan kokija ymmärtää. Väkivaltaisissa suhteissa esiintyviä vallankäytön muotoja on mahdoton ymmärtää ilman tietoa siitä, kuinka väkivallantekijä hienovaraisin tavoin luo uhkaavan ilmapiirin. (Marttala 2011, 41–42, 47.) Väkivallan uhka voi kontrolloida kaikkea kokijan tekemistä ilman varsinaista aggressiivista käyttäytymistä (Lien & Lorentzen 2019, 5).

Vanhempi saattaa myös käyttää lasta väkivallan välineenä toista vanhempaa vastaan. Väkivallan käyttäjä voi syyttää perusteetta toista huonoksi vanhemmaksi ja uhkailla häntä lastensuojeluilmoitusten tekemisellä, sekä lasten huoltajuuden menettämällä erotessa. Äärimmäisessä tapauksessa väkivaltaa käyttävä vanhempi voi manipuloida lasta toista vanhempaa vastaan ja tehdä toiselle vanhemmalle kiusaa lapsen menettämisen pelolla. Näin lasta voidaan käyttää toisen kontrolloimiseen myös eron jälkeen. (Karhuvaara ym. 2013, 20.)

Fyysistä väkivaltaa voi olla muun muassa, lyöminen, potkiminen, pureminen, kuristaminen, läimäyttäminen, tukistaminen, raapiminen, luunapit, töniminen, nipistäminen tai liikkumisen estäminen (Kytölä 2021, 20). Fyysinen väkivalta suhteessa voi näkyä myös esimerkiksi palovamman tuottamisena, aseella vahingoittamisena tai hoidettavan kovakouraisena käsittelynä. Myös vapauden riisto lasketaan usein fyysiseksi väkivallaksi. Äärimmillään fyysinen väkivalta voi johtaa toisen ihmisen kuolemaan. (Essel ym. 2017, 64–65.)

Henkinen väkivalta koetaan usein vaikeimpana väkivallan muotona kestää ja se voi ennakoida fyysistä väkivaltaa (Kytölä 2021, 20). Henkinen väkivalta voi näyttytyä esimerkiksi uhkaamisena ja pelotteluna, huutamisena, nimittelynä, syyttelynä, kiristämisenä, mustasukkaisuutena tai vähätelynä. Henkinen väkivalta voi olla lemmikkieläinten vahingoittamista tai sillä uhkaamista. Yksi raaimmista henkisen väkivallan muodoista on uhata itsemurhalla tai itsensä vahingoittamisella. (Essel

ym. 2017, 65.) Henkinen väkivalta ilmenee joskus passiivisessa muodossa, mitä voi olla esimerkiksi toisen jättäminen täysin huomiotta (Kjällman & Westman 2017, 76). Henkistä väkivaltaa on myös esimerkiksi mykkäkoulu tai paikalta katoaminen (Kytölä 2021, 20).

Seksuaalinen väkivalta voi näyttäytyä fyysisenä tai henkisenä väkivaltana tai molempina (Essel ym. 2017, 65). Selkein seksuaalisuutta loukkaava väkivallan teko on raiskaus, mutta seksuaalinen väkivalta käsittää paljon muitakin. Seksuaalisuutta loukkaava väkivaltaa voi olla esimerkiksi toisen koskettelu hänen tahtomattaan, raiskauksella uhkaaminen, seksiin painostaminen, kiristäminen tai pakottaminen, seksin käyttäminen vallan välineenä tai toisen haukkuminen seksuaalisuuteen liittyvillä asioilla. Seksuaalista väkivaltaa on myös esimerkiksi seksuaalisen kuva- tai videomateriaalin luvaton jakaminen toisesta. (Kytölä 2021, 21.)

Taloudellista väkivaltaa on esimerkiksi rahan varastaminen, kiristäminen tai toisen rahojen luvaton käyttö, tavaroiden, pikaluottojen tai velan tekeminen toisen nimissä (Essel ym. 2017, 57, 66). Taloudellista väkivaltaa on toisen taloudellinen kontrollointi tai taloudellinen hyväksikäyttö, jolloin väkivallan tekijä ottaa vallan yhteisistä tai toisen raha-asioista. Toinen osapuoli saattaa joutua olemaan tilivelvollinen rahankäytöstään ja pyytämään tekijältä rahaa omiin tai yhteisiin menoihin. Taloudellinen väkivalta voi näyttäytyä myös niin, että tekijä estää toista saamasta työpaikkaa tai salaa toiselta isoja taloudellisia päätöksiä. (Kytölä 2021, 21.)

Laiminlyönti kohdistuu monesti lähisuhteissa muiden avusta riippuvaisiin henkilöihin, esimerkiksi vammaisiin, lapsiin tai ikääntyneisiin. Käytännössä se voi näkyä esimerkiksi niin, ettei hoidettavan perustarpeita täytetä, tai hänet jätetään tarkoituksenmukaista huolenpitoa, hoitoa tai apua vaille. (Essel ym. 2017, 66.)

Vaino määritellään laissa toistuvaksi ja oikeudettomaksi tarkkailemiseksi, seuraamiseksi, uhkaamiseksi ja yhteyden ottamiseksi tai muuksi näihin rinnastettavaksi toiminnaksi, joka aiheuttaa vainotussa ahdistusta ja pelkoa (Essel 2017, 122). Tekijä voi seurata ja vakoilla kohdettaan fyysisesti tai sähköpostin, sosiaalisen median tai viestien välityksellä (Kytölä 2021, 21). Vaino voi olla jatkuva aiemmin koetulle lähisuhdeväkivallalle. Eroaminen väkivaltaisesta suhteesta ei automaattisesti lopeta väkivaltaa vaan voi olla myös riskitekijä väkivallan jatkumiselle ja raaistumiselle. (Essel 2017, 122.) Vaino on sen kokijalle hyvin ahdistavaa ja hän kokee yleensä olevansa jatkuvan tarkkailun alla. Vainoaja saattaa lähettää kohteelleen jopa satoja viestejä päivittäin tai esimerkiksi kuk-

kakimpun rakkaudentunnustuksen kanssa. Ulkopuolisille teko saattaa näyttäytyä kivana, mutta kokijalle se voi olla uhkaus, erittäin pelottava teko. Vaino saattaa kestää vuosia ja tekijä voi rekrytoida avukseen muita ihmisiä. (Kytölä 2021, 21.)

Kunniaväkivalta tarkoittaa tekijän "kunnian" nimissä tehtyä väkivaltaa tai sillä uhkailua ja sitä käytetään rankaisuna perheen tai yhteisön maineen häpäisemisestä. Käyttäytymissääntöjä tai siveysperiaatteita rikkonutta uhataan, hänet saatetaan eristää, pahoinpidellä tai jopa tappaa. (Kytölä 2021, 23.) Syyksi saattaa riittää vain pelkkä epäily perheen mielestä kunniantomaan käytökseen (Tuomaala & Westman 2017, 86). Kunniaan liittyvää väkivaltaa voi olla myös muun muassa rajoittaminen, pakottaminen tiettyihin normeihin, kaltoinkohtelu ja uhkailu tai pakkoavioliitto (Kytölä 2021, 23). Kunniaväkivaltaan sisältyy myös tyttöjen sukuelinten silpominen (Tuomaala & Westman 2017, 88).

Kulttuurista tai uskonnollista väkivaltaa voi olla esimerkiksi uskonnolliseen vakaumukseen pakkottaminen, väkivallan käyttö tai sillä uhkaaminen uskontoon tai kulttuuriin viittaamalla tai uskontoon liittyvillä asioilla uhkailu (Siukola 2014, 11). Se voi olla toisen hengellisyyteen tai uskonnollisuuteen puuttumista, toisen uskonnon harjoittamisen estämistä tai sen pilkkaamista, väkisin kääntämistä tai uskonnollisista yhteisöistä irtaantuneiden karttamista. Lapsia on voitu esimerkiksi uhkailla helvetin lieskoihin joutumisella tai maailmanlopulla, mikäli he eivät käyttäydy toivotusti. (Kytölä 2021, 21.)

Kemiallista väkivaltaa voi olla esimerkiksi alkoholin tai lääkkeen käyttäminen toisen nukuttamiseksi tai saattamista tiedottomaan tilaan. Kemialliseen väkivaltaan kuuluvat myös lääkkeiden varastaminen, liiallinen lääkitseminen ja henkilökohtaisten lääkkeiden antamatta jättäminen. Yleensä kemiallinen väkivalta kohdistuu lapsiin ja vanhuksiin. (Essel ym. 2017, 66.)

Digitaalisella väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, joka liittyy teknologiaan. Digitaalista väkivaltaa on muun muassa toisen puhelimeen, tietokoneeseen, sähköpostiin, sosiaaliseen mediaan tai verkkopankkiin hakkeroituminen. Tekijä saattaa esimerkiksi luoda kohteensa nimissä profiilin johonkin nettipalveluun ja esiintyä hänenä siellä. Digitaalista väkivaltaa on myös sosiaalisen median kontaktien tai viestittelyn vaatiminen nähtäväksi. (Kytölä 2021, 22.)

Pakottava kontrolli on äärimmäinen muoto henkisestä väkivallasta. Se on tarkoituksellista ja pitkäkestoista toimintaa, jolla on merkittävä vaikutus kokijan elämään, ja joka saa kokijan muokkaamaan omaa käytöstään radikaalisti. (Naisten Linja 2023a.) Pakottavalla kontrollilla nujerretaan erilaisin keinoin systemaattisesti toisen elintilaa. Keinoja voivat olla esimerkiksi syyllistäminen, uhkailu ja toisen valvonta. (Hautala & Ojalehto 2020.) Pakottava kontrolli erottuu muusta lähisuhdeväkivallasta sen vaikutusten ja vakavuuden vuoksi (Nevala 2017).

2.3 Lähisuhdeväkivallan seuraukset

Lähisuhdeväkivallassa on kyse vallan väärinkäytöstä (Essel ym. 2017, 50). Haavoittavinta siinä on se, että väkivallan tekijä on läheinen ja rakas ihminen (Kytölä 2021, 82). Lähisuhteessa tapahtuva väkivalta aiheuttaa kokijalle inhimillistä kärsimystä rikkoen turvan kokemusta, mikä toimii pohjana hyvinvoinnille, itsensä toteuttamiselle, uuden oppimiselle, osallisuudelle sekä yhteiskuntaluottamuksen rakentumiselle. Lapsuusajan haavoittavat kokemukset, esimerkiksi kaltoinkohtelu tai perheväkivalta, lisäävät merkittävästi riskiä sairastua somaattisesti tai psyykkisesti niin pitkällä kuin lyhyelläkin aikavälillä. (Linner Matikka 2023, 62.) Väkivallan seuraukset ovat aina yksilöllisiä ja riippuvat muun muassa väkivallan muodosta, tekojen vakavuudesta, kestosta, toistuvuudesta ja myös kokijan omista voimavaroista, elämänhallinnasta, perhetilanteesta ja tukiverkostosta (Essel ym. 2017, 50).

Väkivalta heikentää kokijan hyvinvointia ja voi aiheuttaa vammoja, sekä lisätä henkisen ja fyysisen sairastumisen riskiä. Väkivalta on myös riski ennenaikaiselle kuolemalle. Lähisuhdeväkivalta murentaa luottamusta toisiin ihmisiin sekä tuottaa voimakkaita erillisyyden ja yksinäisyyden kokemuksia. Se aiheuttaa pelkoa, joka lamaannuttaa toistuessaan, ja syö väkivallan kokijan omanarvontuntoa toimijuutta rajaten ja terveyttä heikentäen. (Linner Matikka 2023, 62.)

Lapset ovat yleensä tietoisia parisuhdeväkivallasta, vaikka vanhemmilla usein on käsitys, etteivät lapset ole nähneet eivätkä tiedä väkivallasta mitään (Ahola & Ahola 2016, 60, Kytölä 2021, 70). Lapsi on väkivallan kokija, vaikka itse ei suoranaisesti kohteena olisikaan (Kytölä 2021, 18). Suoran väkivallan lisäksi lapsiin kohdistunutta väkivaltaa on laiminlyönti tai vanhempien välisen väkivallan todistaminen. (Essel ym. 2017, 56). Lapsen altistuminen vanhempiansa väliselle väkivallalle voi olla miltei yhtä vahingollista, kuin että lapsi itse olisi väkivallan kohteena (Attila ym. 2021, 35). Lapselle jatkuvaa stressiä aiheuttavat huoli perheenjäsenten turvallisuudesta, sekä kireä ja uhkaava ilmapiiri (Arkio ym. 2017, 133). Lapsena koettu vakava stressi aiheuttaa pysyvät ja laaja-alaiset

vaikutukset aivojen rakenteisiin, elintoimintoihin ja sitä kautta käyttäytymiseen, tunne-elämään ja terveyteen myös aikuisiässä (Kytölä 2021, 69).

Väkivalta muuttaa sen kokijan todellisuutta. Jo yksikin vakava tapahtuma saattaa aiheuttaa pitkäkestoisia seurauksia, eli trauman. (Naisten Linja 2015, 70.) Traumatisoituminen ei ole vain pelkkä menneisyyden tapahtuma, vaan sillä on monia vaikutuksia nykyhetkeen ja se näkyy myös arkielämässä. Se voi näyttäytyä nukkumiseen ja syömiseen liittyvinä ongelmina, ahdistuksen ja paniikin tunteina, tunteiden ja mielialan säätelyn vaikeutena, itsetuhoisena käyttäytymisenä tai ajatuksina, ihmissuhdeongelmina, seksuaalisuuden ongelmina ja päihteiden väärinkäyttönä. Haitallisten ihmissuhteiden rajaaminen omasta elämästä voi olla haasteellista, jolloin traumatisoitumista tapahtuu yhä uudelleen. Trauma aiheuttaa vaikeuksia turvallisuuden tunteen kokemiseen ja uhan tunne voi jäädä päälle. Traumatisoitunut saattaa kokea olonsa uhatuksi, vaikka nykyinen ympäristö olisi-kin täysin turvallinen. Tietyt muistuttajat, esimerkiksi aistihavainnot tai ihmisen sisäiset kokemukset, saattavat laukaista alkukantaisia taistele-pakene-jähmety-jäädä-reaktioita, vaikka ei olisikaan todellista tilannetta, jossa tarvitsisi suojata itseään tai puolustautua. (Hipp 2023, 16.)

2.4 Miksi väkivaltaisesta suhteesta on vaikea lähteä

Usein väkivaltaan voidaan suhtautua sanomalla, että väkivallan kokijan tulisi vain erota ja jättää väkivaltainen kumppani. Kuitenkin etenkin naisilla ero on vaarallisinta aikaa. (Allen 2013, 42.) Väkivaltaisesta suhteesta on vaikeampaa lähteä kuin väkivallattomasta suhteesta (Väänänen 2011, 110). On monia ymmärrettäviä syitä pysyä suhteessa. Pitkään jatkunut väkivalta ja sen uhka voivat vaikuttaa kokijan elämänhallintaan. Väkivallan kokija voi alistua tilanteeseen ja hänen kykynsä arvioida realistisesti omia mahdollisuuksiaan irtautua suhteesta saattaa heikentyä. Väkivallan kokija voi jäädä suhteeseen esimerkiksi sen pelossa, että menettää lapsensa tai taloudellisen turvan. Avun hakeminen ja irtaantuminen väkivaltaisesta suhteesta tulevat yleensä vaikeammaksi, mitä pidempään väkivallan alla eläminen jatkuu. (Essel ym. 2017 50–51.)

Lähisuhdeväkivallalle ominaista on, että osapuolten välillä saattaa yhtäaikaaisesti olla valtaan ja kontrolliin perustuva valtasuhde, sekä voimakas tunneside (Siukola 2014, 10). Yksi avun hakemisen este voikin olla rakkauden tunne väkivallan tekijää kohtaan, joka monesti säilyy koetusta väkivallasta huolimatta. Lupaukset ja toiveet paremmasta tulevaisuudesta saavat jatkamaan yhteistä arkea. Myös erilaiset pelot, esimerkiksi huoli yksinäisyydestä tai omasta turvallisuudesta tekijän

tullessa tietoisiksi avun hakemisesta, voivat estää avun hakemista. (Kaittila 2017, 93.) On mahdollista, ettei kukaan ole tietoinen todellisesta tilanteesta, sillä usein väkivallan kokija valehtelee ja selittelee vammojaan sekä eristäytyneisyyttään tekijän hyväksi. Väkivallan kokijaa voi pelottaa kullisten romahtaminen ja unelmista luopuminen, yleensä hän kokee paineita pitää kiinni perheestä ja säilyttää niin omat kuin kumppaninsakin kasvot. Väkivallan kokija saattaa ajatella voivansa myös auttaa tekijää. (Kytölä 2021, 130.)

Ihminen, joka on lähisuhteessaan kokenut väkivaltaa, tuntee usein pelkoa, syyllisyyttä ja häpeää. Puhuminen omista kokemuksista voi tuntua jopa mahdottomalta. (Karjalainen 2023, 143.) Väkivallan tekijä saattaa käyttää kokijan häpeän ja syyllisyyden tunteita hyväkseen ottamalla kokijan väärin tekemän asian esille ja uhata kertoa siitä, jos kokija hakee apua. Vaikka kyseinen teko olisi mitätön verrattuna tekijän omiin tekoihin, se voi kokijasta tuntua syyllisyyden voimakkuuden takia kynnyskysymykseltä. (Kytölä 2021, 88–89.) Väkivallan peittely tai salailu ei auta lopettamaan sitä. Väkivallan lopettaminen ja siitä selviytyminen vaatii hiljaisuuden rikkomisen. (Karjalainen 2023, 143.)

Jokin tapahtuma, asia, oivallus tai muutos havahduttaa siihen, ettei elämä voi jatkua entiseen tapaan, vaan on tapahduttava muutos. Herättelijänä voivat toimia esimerkiksi muutokset väkivallassa, kuten sen raaistuminen tai lapsiin kohdistuminen. (Koskelainen 2001, 54.) Myös lapsi voi saada herätettyä muutostarpeen vanhemmassaan aktiivisilla toimillaan, esimerkiksi puuttumalla väkivaltaan. Lapsi voi myös pelkällä olemassaolollaan havahduttaa vanhemman huomaamaan lapsen näkökulman tilanteesta. (Kytölä 2023, 130.)

2.5 Selviytyminen

Selviytymisellä tarkoitetaan väkivaltaisesta suhteesta irtaantumista sekä havahtumista tietoisuuteen osallisuudesta omiin valintoihin ja elämään. Selviytyminen nähdään ihmisen saavuttamana kokonaisvaltaisena hyvinvointina, jolloin väkivallasta aiheutuvat seuraukset ja häiritsevät oireet ovat poistuneet, turvallisuuden kokemus on lisääntynyt sekä omanarvontunne on palautunut. (Väänänen 2011, 109.)

Irtautuminen ja selviytyminen väkivallasta voi alkaa vasta ihmisen tunnistettua kokeneensa väkivaltaa. Monesti väkivallan kokija tunnistaa kokeneensa väkivaltaa vasta sen muututtua graaviksi

tai suhteen päättymisen jälkeen. (Kytölä 2021, 127.) Väkivallan kokijan on saatava tietoa siitä, että hänen kokemuksensa on väkivaltaa, sekä kuultava, että se ei ole millään tavoin hänen omaa syytään eikä hänen tarvitse kokea sitä. Väkivallan kokijan on saatava käsitellä kokemustaan tavalla, joka sopii hänelle. On myös tärkeää, että väkivallan kokijalla on olemassa joku ihminen, joka kuuntelee häntä. (Kytölä 2021, 129.) Väkivallan kokijan kertomus saattaa kuulostaa epä johdonmukaiselta ja epäuskottavalta, jolloin voi olla riskinä, ettei kuulija ymmärrä traumatisoituneen mielen toimintaa ja epäilee kokijan kertomusta. On kuitenkin todella tärkeää, että väkivallan kokijaa uskotaan. Usein väkivallantekijä on voinut saada kokijan ajattelemaan, ettei häntä tulla uskomaan ja kynnyks kerton kokeuksista on jo valmiiksi korkea. (Kytölä 2021, 111.)

On olemassa kaksi vaihtoehtoa selviytyä perheväkivallasta: joko erota väkivaltaisesta suhteesta tai selviytyä takaisin parisuhteeseen (Korkeela-Leppälä 2001, 27). Kun lähisuhteessa kokee jatkuvaa pelkoa ja turvattomuuden tunnetta, nousee esiin kysymys siitä, onko suhteen jatkaminen mahdollista. Väkivallan kokija saattaa tehdä ratkaisun suhteen päättämisestä tai vakavasti harkita sitä. Usein väkivallan uusiutumisen pelko on koko ajan läsnä, mikä vaikeuttaa ongelmista ja ristiriidoista puhumista sekä luottamuksen palauttamista. (Ahola & Ahola 2016, 61.) Jotkut haluavat turvaan lähtemällä osoittaa tekijälle, että tämä on mennyt liian pitkälle, ja olevansa tosissaan siitä, että tilanteen tulee muuttua (Kytölä 2021, 129). Toisten selviytymisprosessiin kuuluu se, että annetaan ”vielä yksi mahdollisuus”. Yksikään turvakotijakso ei silti ole turha, vaan edistää asiakkaan selviytymisprosessia. Turvakotiin tulo voi toisaalta jo pelkkänä väliintulona saada osapuolet miettimään sekä etsimään uudenlaisia toimintatapoja joko yhdessä tai erikseen. (Korkeela-Leppälä 2001, 27.) Parisuhteessa jatkaminen edellyttää osapuolien ymmärtävän, mikä väkivallan merkitys suhteessa on, sitoutumista väkivallattomuuteen sekä molempien työskentelyä tahoillaan ammattilaisen kanssa (Väänänen 2011, 109).

Irtaantuminen väkivaltaisesta suhteesta voi kestää pitkään. Se voi olla edestakaista ja häilyvää, kokijan lähtiessä useita kertoja kotoa ja palatessa takaisin. Tällainen liikehdintä saattaa kestää vuosista jopa vuosikymmeniin. Väkivallan kokijan on tehtävä itse lopullinen päätös lähtemisestä ja siihen voi kulua paljon aikaa. Väkivallan kokijalla voi olla voimakasta ambivalenssia, eli tunteiden ristiriitaa ja yhtäaikaista vastakkaisuutta, jolloin hän kamppailee eroamisen ja suhteeseen jäämisen välillä. (Kytölä 2021, 128.)

2.6 Lähisuhdeväkivalta yhteiskunnallisena ongelmana

Terveydenhuollosta tunnistetaan alle prosentti lähisuhdeväkivallan kokijoista, vaikka he käyttävät jopa 80 prosenttia enemmän palveluita kuin muut (Siltala 2022). Lähisuhdeväkivalta ilmenee huomosti viranomaiskäytössä, tutkimuksissa ja tilastoissa (Piispa 2011, 15). Lähisuhdeväkivallan yleisyyttä selvitetään erilaisten väestötutkimusten avulla. Tutkimustuloksiin vaikuttaa aina se, miten vastaajat ovat kysymykset tulkinneet ja siksi osa väkivaltakokemuksista voi jäädä tunnistamatta. Vastaaja myös valitsee mitä hän haluaa tutkimuksessa tuoda ilmi. Se on kuitenkin selvää, että lähisuhdeväkivalta on Suomessa todella yleinen ongelma niin naisten kuin miestenkin kokemana. Myös monet lapset joutuvat lähisuhdeväkivallan kohteeksi tai altistuvat vanhempiensa väliselle väkivallalle. (Siltala ym. 2022, 14.)

Lähisuhdeväkivallasta koituu merkittävää kuormitusta niin terveydenhuollolle kuin sosiaali- ja oikeuspalveluillekin (Siltala ym. 2022,16). Suomalaisen tutkimuksen mukaan silti vain kolmannes lähisuhdeväkivallan kokijoista on raportoinut hakeneensa apua joltain palveluntarjoajalta kuten terveydenhuollosta, poliisilta, terapia- tai oikeuspalveluista (Kääriäinen 2006, 112). Niin Suomessa kuin ulkomaillakin on tehty yhteneväinen havainto siitä, että palveluissa lähisuhdeväkivallan kokijat jäävät suurelta osin tunnistamatta. Lähisuhdeväkivallan alitunnistamista selittää omalta osaltaan sen kokemiseen liittyvät pelon ja häpeän tunteet, jotka hankaloittavat väkivallasta kertomista. On myös havaittu, etteivät lähisuhdeväkivallan kokijat osaa tunnistaa lähisuhdeväkivallan vaikutuksia tai he vähättelevät niitä. Merkittävää roolia näyttelevät myös ammattilaiset, jotka kohtaavat työssään lähisuhdeväkivallan kokijoita tai ovat haluttomia puuttumaan väkivaltaan. (Siltala ym.2022,16.) Ammattilaisilla voi olla riittämättömät valmiudet kohdata väkivaltaa kokenut asiakas, kartoittaa väkivaltaa tai puuttua siihen (Kaittila 2017, 89).

On haasteellista määritellä lähisuhdeväkivallasta koituvia kustannuksia. Osa suoraan väkivaltaan liittyvistä kustannuksista on suhteellisen helppoa tunnistaa ja hinnoitella, esimerkiksi poliisipartion hälytystehtävä tai turvakodissa vietetyt vuorokaudet. Vaikeampaa on tunnistaa lähisuhdeväkivallasta koituvia epäsuoria kustannuksia, joita voivat olla esimerkiksi työpoissaolot, pitkäaikaiset terveyshaitat, sosiaalietuuksien tarve, huoltajuseriöihin tai avioeroon liittyvät kustannukset ja taloudellinen ahdinko. Lähisuhdeväkivallan vaikutukset voivat näkyä myös perheen lasten tai väkivallan tekijän oireiluna ja he voivat käyttää tukipalveluita siten, ettei väkivalta tule tunnistetuksi. (Siltala ym. 2022, 19–20.)

Miesten ja naisten tyypillisimmien tekemät ja kokemat väkivallan muodot eroavat toisistaan ja samalla tapahtumien tyypillisimmät kontekstit ovat erilaisia (Ronkanen 2017,30). Sukupuolittunut väkivalta näyttäytyy monimutkaisena ongelmavyöhyteenä, johon sisältyvät yhteiskunnassa vallitsevat asenteet, erityisesti oletukset sukupuolirooleista. Perinteisinä pidetyt sukupuoliroolit näkyvät ajattelutavoissa niin tavalla kansalaisilla kuin viranomaisilla. Kulttuurissamme toistuva käsitys on se, että mies on kyvyttöön ilmaisemaan itseään sanoin, jonka vuoksi on ”luonnollista” käyttää fyysistä väkivaltaa. Väkivallantekijä saattaa selittää käyttäneensä väkivaltaa menetettyään hermonsa naisen puheiden vuoksi. (Lidman 2015,11.)

Feminiinisyyteen ja naiseuteen liitettyjä arvostettuja ominaisuuksia ovat uuden elämän vaaliminen, empatia sekä hoiva, joiden vastakohta väkivalta on. Sen sijaan piirteet, jotka liitetään maskuliinisuuteen, kuten ulospäin suuntautuva aktiivisuus, valta tai voima, eivät ole väkivallan kanssa ristiriidassa. Tämän vuoksi väkivalta miehen tekemänä ei ylitä uutiskynnystä toisin kuin naisen tekemä väkivalta. (Ronkanen 2017, 20.) Lähisuhdeväkivallan yhteydessä on myös tavallista, että mies nähdään heikkona toimijana, jolta ei oikeastaan edes odoteta vastuunottoa avun hakemisesta tai omasta muuttumisestaan. Naisen, etenkin äidin, puolestaan ajatellaan ottavan vastuun sekä omasta kokemuksestaan että kykenemättömydestään suojella lapsiaan. (Ronkanen 2017, 30.)

Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on pidetty Suomessa yhtenä vakavimmista ihmisoikeusrikkomuksista. Toistuvan ja uusiutuvan väkivallan parisuhteissa tiedetään kohdistuvan naisiin miehiä useammin. Naisella on alisteinen positio suhteessa mieheen, johon vaikuttavat fyysisen voiman eron lisäksi kulttuuriset seikat. (Essel ym. 2017, 52.) Väkivallan tekijän harjoittama kokonaisvaltainen kontrolli on tunnusomaista naisiin kohdistuvassa väkivallassa. Kontrollointi voi kohdistua esimerkiksi väkivallan kokijan rahankäyttöön, liikkumiseen, ystävien tapaamiseen tai kotitöiden tekemiseen. (Kainulainen & Niemi 2017, 138.)

Naisen käyttämä lähisuhdeväkivalta näyttää olevan yhä tabu nyky-yhteiskunnassa. Naisen väkivaltaisuutta saatetaan vähätellä huumorilla tai selitellä aiheutuvan esimerkiksi väsymyksestä. Miehillä on korkea kynnys kertoa koetusta väkivallasta. Usein miehet eivät koe naisten tekemää väkivaltaa fyysisesti uhkaavaksi ja vähättelevät tapahtunutta, mikä tekee miesten kokeman lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta vaikeaa. Avun hakemista voivat hankaloittaa myös kulttuurinen oletus miehen pärjäävyydestä ja roolista perheessä. Jopa ammattilaiset saattavat suhtautuvat väheksyen lähisuhdeväkivaltaa kohdanneen miehen avun ja tuen tarpeeseen. (Essel ym. 2017, 53–54.) Norjalaisen tutkimuksen mukaan miesten avun hakemista voi vaikeuttaa pelko siitä, että väkivallan

tekijänä oleva nainen kääntää tilanteen pääläelleen kertoen, että mies on väkivallan tekijä. Mies voi pelätä, ettei häntä uskota, sillä yleisesti on helpompi uskoa naisen olevan lähisuhdeväkivallan kokija kuin miehen. (Lien & Lorenzen 2019, 68.) On hyvä tiedostaa, että miehet näyttäytyvät rikos-tilastoissa lähinnä väkivallan tekijöinä sen takia, että he tekevät naisia harvemmin rikosilmoituksia koetusta väkivallasta (Essel ym. 2017, 54).

Myös samaa sukupuolta olevien pari- ja perhesuhteissa on lähisuhdeväkivaltaa, mutta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemasta lähisuhdeväkivallasta ei juurikaan ole saatavilla tutkimus-tietoa. Läheisten käyttämä väkivalta voi olla ajoittain vaikeasti tunnistettavissa ja se on voinut jatkua varhaisesta nuoruudesta pitkälle aikuisuuteen. Läheiset voivat käyttää henkistä väkivaltaa, joka voi tulla esiin syrjintänä, seksuaalisen suuntautumisen mitätöimisenä, haukkumisena, perhepiirin ulko-puolelle jättämisenä tai väheksymisenä. Seksuaalinen suuntautuminen ei vaikuta siihen, kohdis-taako ihminen läheiseensä väkivaltaa. Ei voida tehdä oletuksia, että miehen pitäisi osata puolustaa itseään toista miestä vastaan tai etteikö nainen olisi kykenevä satuttamaan fyysisesti toista naista. Seksuaalivähemmistöt saattavat myös kokea erityistä painetta ylläpitää yhteisön mainetta, jonka vuoksi väkivallasta puhumisesta tulee entistä vaikeampaa. (Essel ym. 2017, 54–55.)

3 SUKUPUOLISENSITIIVISYYS

Useissa hallinnon rakenteissa ja palveluissa lähtökohtana on yhä kaksi sukupuolta. Kuitenkin uuden haasteen viranomaistoiminnalle ja palveluille tuo vaatimus huomioida sukupuolen moninaisuus. Viranomais-, sosiaali- ja terveyspalveluissa ja niiden järjestämisessä tulee varmistaa sukupuolen moninaisuuden huomioonottaminen ja se, ettei ihmisiä tarpeettomasti jaotella tai määrittellä sukupuolen perusteella. (Valtioneuvosto 2022, 16.) Sukupuolten tasa-arvo on jokaiselle kuuluva perus- ja ihmisoikeus. Tasa-arvon turvaamisessa keskeisessä asemassa ovat Suomen perustuslaki, kansainväliset tasa-arvo ja ihmisoikeusvelvoitteet sekä Euroopan unionin perustana olevat sopimukset ja muu lainsäädäntö. Tasa-arvopolitiikkaa ohjaa käsitys jokaisen yhdenmukaisista perus- ja ihmisoikeuksista, arvosta ja osallisuudesta yhteiskunnan jäsenenä riippumatta sukupuolesta, sukupuolen ilmaisusta, sukupuoli-identiteetistä tai kehon fyysisistä sukupuolitatuista piirteistä. (Valtioneuvosto 2022, 7.)

Sukupuolisensitiivisyys on sellaista käytöstä, joka tukee sukupuolten tasa-arvoa (Sharma 2014). Sukupuolisensitiivisyyteen kuuluu sen tiedostaminen, että sukupuoli ei aina näy päällepäin. Sen vuoksi yksilön identiteetin ja kokonaishyvinvoinnin kannalta on tärkeää antaa hänen itse määrittää oman sukupuolensa. Lisäksi sukupuolisensitiivisyyteen kuuluu sukupuolittuneiden normien ja rakenteiden tiedostaminen ja niiden purkaminen, sekä eri sukupuolten tyypillisten erityistarpeiden tiedostaminen. Yhteiskunnassamme on eriarvoisuutta eri sukupuolien välille tuottavia normeja ja rakenteita. Sosiaalialan ammattilaisen tulee tiedostaa nämä ja vaikuttaa niiden purkamiseen mahdollisuuksien mukaan. (Autiokoski, Tuike & Hämäläinen 2023, 8.)

Sukupuolisensitiivisen rinnakkaistermi on sukupuolitietoinen. Näiden termien käyttö vaihtelee puhujan mukaan. Molempia sanoja käytetään erityisesti kasvatusta ja työelämää käsiteltäessä ja kun pyritään tunnistamaan sekä purkamaan stereotyyppioita, jotka liittyvät sukupuolirooleihin. Sukupuolitietoinen -termiä käytetään muun muassa pohdittaessa sellaisia työelämään epätasa-arvoa tuovia rakenteita, joita ei haluta siirtää seuraavalle sukupolvelle. Tällaisen ajattelutavan avulla voidaan löytää keinoja tarjota ihmisille valinnanvapautta tilanteisiin, joissa sukupuolen ei oikeastaan pitäisi määrittää valintoja tai poissulkea vaihtoehtoja. Sukupuolisensitiivisyydellä tai -tietoisuudella ei pyritä sukupuolen tai sen ilmaisun poistamiseen, vaan tavoitteena on, että ihmiset saavat olla omia itsejään. (Nousiainen 2020, 38–39.)

Sukupuolisensitiivinen, sukupuolitietoinen ja sukupuolineutraali ovat nuoria termejä laajassa keskustelussa ja niiden merkityksistä neuvotellaan niin arkisissa keskusteluissa kuin mediassakin. Vertaillen näitä kolmea yhdyssanaa ilman niiden sukupuolialkuosaa tuntuvat erot selkeiltä. Neutraali tarkoittaa sellaista, joka ei oikein ole suuntaan tai toiseen kallellaan, vaan on jotain siinä välissä. Sensitiivinen tarkoittaa jollain tapaa herkistynyttä: herkkää kontekstille, tilanteelle tai tunteille. Tietoinen taas voi olla esimerkiksi sellainen ihminen, joka on tarkastanut mahdolliset vaihtoehdot ja ymmärtää johonkin suuntaan lähtiessään tehneensä valinnan, mutta samalla hyväksyy muidenkin suuntien olemassaolon. Sukupuolineutraali voisi siis tarkoittaa, ettei mihinkään sukupuoleen kallistuta ja ehkä sukupuolen kokonaan häivyttämistä tilanteesta. Sukupuolineutraali vessa on esimerkiksi sellainen, jossa on pelkkä ”WC”-merkintä. (Nousiainen 2020, 36–37.) Sukupuolineutraaliuus voi näkyä myös sukupuolisokeutena, eli siten, ettei sukupuolen vaikutusta tai merkitystä ollenkaan havaita tai tunneta. Tällöin sukupuolineutraaliksi ajateltu toiminta voikin olla ulossulkevaa, jopa syrjivää. (Valtioneuvosto 2021, 59.)

Sukupuolisensitiivinen -termi voisi taas sopia etenkin kasvatukseen ja sana onkin osana käytännön toimia monessa koulussa ja päiväkodissa. Sensitiivisyys voi yksinkertaisimmillaan olla esimerkiksi sitä, että jokaiselle lapselle tarjotaan samoja leluja ja korostetaan oman valinnan mahdollisuutta. Kasvatuksessa sensitiivisyyteen kuuluu myös sukupuolitettujen tapojen eli sukupuoliroolien uudistamista: haluna on luoda maailma, jossa sukupuoli ei ole määrittämässä lapsen tulevaisuutta – esimerkiksi ammatinvalintaa tai muita tekemisiä – samalla tavalla kuin aiempien sukupolvien aikaan. (Nousiainen 2020, 37–38.)

4 TURVAKOTIPALVELU

Turvakotipalvelu on asiakkaalle maksuton ja ympärivuorokautinen kriisityön yksikkö, johon voi oma-aloitteisesti tai viranomaisen tai muun tahon ohjaamana mennä lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeva perhe tai henkilö, tarvittaessa myös nimettömänä (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle, 1354/2014, 3§). Turvakodin on tarkoitus olla lyhytaikainen turvapaikka, kun kotiin jääminen uhkailun, pelon tai väkivallan vuoksi on mahdotonta tai jopa vaarallista (Ensi- ja turvakotien liitto 2023a). Turvakodista saa kriisiapua sekä tietoa ja tukea käytännön asioihin. Siellä voi rauhassa miettiä omaa tilannettaan ja tehdä tulevaisuuteen liittyviä käytännön järjestelyitä turvakodin työntekijöiden kanssa. Turvakodit ovat auki ympäri vuorokauden ja hakeutua voi kotikunnasta riippumatta mihin tahansa Suomen turvakotiin. (THL 2023b.)

Vuonna 2015 voimaan astunut turvakotilaki on merkittävä historiallinen päätös lähisuhdeväkivallan kokijoiden auttamiseksi. Turvakotilaki pohjautuu Euroopan neuvoston yleissopimukseen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, joka tunnetaan nimellä Istanbulin sopimus. (Marila-Penttinen 2015.) Turvakotilain myötä vastuu turvakotien rahoituksesta siirtyi valtiolle, jolloin turvakotipalvelut tulivat asiakkaille maksuttomiksi, eikä niitä varten tarvita maksuitoumusta tai lähetettä (Törmä & Pentikäinen 2016, 47; Nipuli & Peltonen 2019). Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL vastaa turvakotipalvelun järjestämisestä. THL:n tehtäviin kuuluvat turvakotitoiminnan ohjaus, arviointi, kehittäminen sekä palveluiden valtakunnallisen yhteensovittaminen. Vuonna 2019 laadituilla turvakotipalvelujen kansallisilla laatusuosituksilla ohjataan palveluiden tuottamista, kehittämistä sekä uuden toiminnan suunnittelua. (Ewalds ym. 2019, 5–6.)

4.1 Turvakodin asiakkaat

Turvakotipalveluiden asiakkailla on monenlaisia kulttuuritaustoja ja erilaisia perhetilanteita. Turvakodit ovat avoinna kaiken ikäisille, myös ikääntyneille ja niissä on asiakkaina yhtä lailla vammattomia kuin vammaisiakin ihmisiä. Lähisuhdeväkivaltaa esiintyy kaikissa sosiaaliluokissa ja kulttuureissa. Lähisuhdeväkivaltaa voi tapahtua parisuhteessa, sisarusten kesken, aikuinen voi kohdistaa sitä lapsen tai lapsi olla vanhempaansa kohtaan väkivaltainen. Noin puolet turvakotien asiakkaista on aikuisia ja puolet lapsia. (Ewalds ym. 2019, 6,12.)

Turvakotien asiakkaila on erilaisia seksuaali- ja sukupuoli-identiteettejä, joten turvakotien toiminnassa ja tiloissa tuleekin varmistaa kaikkien asiakkaiden saavan kunnioittavaa ja arvostavaa palvelua. Seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin liittyvät muutokset saattavat luoda parissuhteisiin ja muihin ihmissuhteisiin ristiriitoja, ja näin altistaa väkivallalle. (Ewalds ym. 2019, 12.) Sukupuolisensitiivisyyden vaatimukset ovat korostuneet ensi- ja turvakotityössä niin historiassa kuin nykyään. Sukupuolisensitiivisyyden haastavuus aiheutuu siitä, että sukupuolten väliset erot ovat jatkuva ja monesti tulehdusherkkä tutkimus- ja keskusteluaihe. Esimerkiksi 1990-luvulla perhe- tai lähisuhteessaan väkivaltaa tehneiden miesten auttamistyö, kuten myös 2000-luvun alkuvuosina aloitettu väkivaltaisiin naisiin keskittynyt kehittämistyö, käynnistyivät kiivaan keskustelun vallitessa. Kumpikin toiminta alkoi Ensi- ja turvakotien liiton kehittämishankkeina. Ensi- ja turvakotityössä sukupuolisensitiivinen näkökulma kiinnittyy perhe- ja lähisuhdeväkivallan käsittelyyn. (Matela 2012, 99–100.)

Turvakodin asiakas on yleensä kokenut useita väkivallan muotoja (Ewalds ym. 2019, 6). Toistuvaa parisuhdeväkivaltaa kokeneista hieman alle puolet kertoo asiasta eteenpäin, yleensä läheisille ihmisille. Naiset kertovat väkivallasta miehiä useammin. Vaikka naiset ovat miehiä useammin kuulleet tukipalveluista, he jättävät myös tarpeesta huolimatta hakeutumatta esimerkiksi turvakotiin. (Tilastokeskus 2022, 4.) Tilastokeskuksen vuonna 2021 tekemän tutkimuksen mukaan naisilla yleisimpiä turvakotiin hakeutumiseen vaikeuttavia syitä ja esteitä olivat häpeä omasta tilanteesta, epävarmuus siitä, onko oma tilanne riittävän vakava, sekä pelko väkivallan tai sen uhan lisääntymisestä. Turvakotiin hakeutuneita miehiä oli selvästi naisia vähemmän. Miehillä yleisimpiä esteitä turvakotiin hakeutumiseen olivat epävarmuus oman tilanteen riittävästä vakavuudesta, huoli mitä turvakotiin menemisestä seuraa, epätietoisuus miten voi hakeutua sekä häpeä omasta tilanteesta. (Tilastokeskus 2022, 18, 20.) Monelle miehelle ammatillisen avun piiriin hakeutuminen on haasteellista useista eri syistä. Tyypillisesti syyt liittyvät ristiriitaan miehenä olemisesta ja/tai miehen rooleista suhteessa avun tarvitsevuuteen. Joutuminen väkivallan kohteeksi ja siitä seuraavat tunteet ovat monella tavalla ristiriidassa perinteisen maskuliinikäsityksen kanssa, joka entisestään nostaa kynnystä hakea apua. (Peitsalo, Pekkola & Saarlin 2017, 15.)

Joissain tilanteissa ei ole perusteltua tai asiakkaalle mielekästä hakeutua turvakotiin. Erityisesti kynnystä lähteä turvakodille nostaa, jos lähin vapaa turvakotipaikka on kaukana omasta asuinpaikasta, jolloin lähtöä voi rajoittaa esimerkiksi työpaikka, lapsen koulu tai päivähoito. (Linner Matikka 2023, 67.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan osalla Suomessa asuvista matka lähimpään turvakotiin on liian pitkä (Sorjanen 2021).

4.2 Turvakotityö

Asiakas on yleensä turvakodille saapuessaan kriisissä ja kokenut traumaattisen tapahtuman, kuten väkivallan uhkaa, henkistä tai fyysistä väkivaltaa (Ewalds ym. 2019,8). Turvakotipalvelussa yhdistyvät turva ja turvaamisen käytännöt sekä väkivallalta suojaamiseen ja siitä selviämiseen liittyvä psykososiaalinen ja moraalinen työ. Turvakodin lähtökohtana on vastata lähtökohtaisesti väkivallan kokijoiden turvattomuuden, avuttomuuden ja pelon kokemuksiin. Turvakoti auttaa väkivallan katkaisemisessa, arjen vakauttamisessa ja antaa perustan selviytymiselle. Turvakodilla tehtävä työ perustuu ihmisoikeuksiin ja asiakkaan elämän kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen. Asiakasta kuunnellaan ja kannustetaan hänen omaa kokemustaan, tilannettaan ja tietoaan ymmärtäen. Kulmakivinä työssä ovat luottamus, ymmärrys, vastavuoroisuus ja huolenpito. Keskeistä työssä on lisätä tietoa väkivallasta ja erityisesti sen muodoista, mikä helpottaa asiakasta ymmärtämään kokemustaan ja kohtaamiaan tilanteita moniulotteisesti sekä nimeämään ne väkivallaksi. (Ojuri & Laitinen 2015, 44.)

Asiakas kokee usein epävarmuutta siitä, onko hänelle tapahtunut väkivaltaa, joten asian ääneen sanominen, esimerkiksi toteamalla ”kokemuksesi on väkivaltaa”, on ensisijaisen tärkeää (Knaappila 2019, 56). Oikea tietoisuus väkivallasta on edellytyksenä auttamistyössä, kriisityössä että selviytymisestä tukevassa työssä, ja se on merkittävässä roolissa myös väkivallan ehkäisyssä. Työskentely antaa kokemuksen turvallisuudesta, normaaliudesta ja arvokkuudesta ihmisenä. (Ojuri & Laitinen 2015. 28; 44.) Turvakotityössä pitää kuunnella ja tiedostaa, mitä asiakas itse kokee tarvitsevansa ja mitkä ovat hänen toiveensa. (Ewalds ym. 2019, 9). Näiden lisäksi turvakotipalvelussa tulee ottaa huomioon asiakkaan etu ja yksilölliset tarpeet sekä kulttuuritausta, että äidinkieli. Turvakodin asiakkaalla on oikeus syrjimättömään ja laadultaan hyvään kohteluun ja palveluun. Asiakasta tulee kohdella vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioittaen ja siten, ettei hänen ihmisarvonsa tule loukatuksi. (Laki sosiaalihuollon asemasta ja oikeuksista 812/2000, 2:4 §.)

On hyödyllistä kohdata kaikki asiakkaat sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisesti (Ewalds ym.2019, 12). Kulttuurisensitiivinen työskentely korostaa kunnioittamisen periaatetta, eli siinä huomioidaan asiakkaan kulttuurin, etnisen taustan, uskonnollisen vakaumuksen, sosiaalisen statuksen sekä kielen vaikutukset. (Ewalds ym. 2019, 12; Katisko 2016,201.) Toisesta maasta tai kulttuuritaustasta tulevalle asiakkaalle tulee tarjota erityisen selkeää tietoa hänen ymmärtämällään kielellä. Asiakkaalla ei välttämättä ole juurikaan tietoa suomalaisen yhteiskunnan lainsäädännöllisistä perusteista tai omista oikeuksistaan. Turvakotipalvelussa on käytettävä tulkkia, mikäli asiakas ei riittävän hyvin

ymmärrä työntekijän käyttämää kieltä. (Ewalds ym. 2019, 13.) Kulttuurisensitiivisiä palveluita ovat sellaiset palvelut, joilla on kyky joustaa erilaisten asiakkaiden tarpeiden mukaan sen sijaan, että olisi kaikille kohderyhmille erillispalveluita (THL 2021).

Turvakodilla mahdollistuu asiakkaan tilanteen läpikäyminen luottamuksellisessa ja turvallisessa asiakassuhteessa. Väkivaltaa kokenut saa turvakodilla myös opastusta oikeudellisissa asioissa. (Ewalds ym. 2019, 9.) Turvakodeilla tehdään paljon yhteistyötä rikosuhripäivystyksen, lastensuojelun, poliisin ja mielenterveys- ja päihdetyön kanssa. Lisäksi turvakodin sosiaalityöntekijät tekevät verkostoyhteistyötä kuntien sosiaalityöntekijöiden kanssa. Yhteistyötä tehdään myös maahanmuuttopalveluiden ja vastaanottokeskusten kanssa. (Knaappila 2019, 55.) Turvakotien asiakkaista huomattava osa hakeutuu toistuvasti palveluiden piiriin. Etenkin aika turvakotijakson jälkeen on merkittävässä roolissa irtaantumisessa, selviytymisessä ja toipumisessa lähisuhdeväkivallasta. (Linner Matikka 2023, 67.)

Kun turvakodin asiakkaana on lapsi, voi hänen tilanteensa vaatia yhteistyön tarvetta tai sen mahdollisuuksia yhden tai useamman tahon kanssa. Turvakodissa pyritään huoltajan näkemys ja lupa huomioiden rakentamaan monitoimijaista yhteistyötä, jossa mahdollisia yhteistyöverkostoja sosiaalityön toimijoiden ohella voivat olla muun muassa neuvola, varhaiskasvatus, koulu, perhetyö, terveydenhuolto, perheoikeudelliset palvelut ja poliisi. Turvakodilla järjestetään lapsen kanssa yksilötapaamisia, joissa käsitellään erilaisia teemoja, kuten väkivallan riskinarviointi ja turvallisuuden lisääminen, perhesuhteet ja muut läheiset ihmissuhteet, turvataidot sekä lapsen voimavarat ja vahvuudet ja niiden lisääminen. Lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden käsitellään myös väkivaltaa ilmionä. On tärkeää, että lapset saavat ikätasoisista ja asiallista tietoa väkivaltailmiöstä, traumasta sekä kaikista väkivallan muodoista. Lasten kertoman mukaan se, että he ovat ymmärtäneet tapahtuneen väkivallaksi, on ollut merkittävä tekijä asian kertomiseksi aikuiselle. Kun lapseen kohdistuu väkivaltaa ilmenee, on tärkeää, että siihen puututaan, kohdellaan lasta huomaavaisesti ja kerrotaan hänelle ikä- ja kehitystaso huomioiden selkeästi ja toistuvasti kuinka aikuiset tilanteessa toimivat ja mitä seurauksia sillä on lapselle itselleen. (Koivula, Mäkelä & Svetloff 2022, 26–27.)

4.3 Oulun turvakoti

Vuonna 1945 perustettiin Oulun Ensi Koti ry, jonka tavoitteena oli perustaa Oulun kaupunkiin Ensi Koti äideille ja heidän lapsilleen. Turvakotitoiminta aloitettiin vuonna 1979 ja sen myötä yhdistyksen

nimeksi vaihtui Oulun ensi- ja turvakoti ry. Oulun ensi- ja turvakoti ry:n perustehtävä on lasten turvallisen kehityksen ja suotuisten kasvuolosuhteiden turvaaminen, vanhemmuuden ja perheen tukeminen, perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä traumatisoitumisen jälkiseuraamuksien ehkäiseminen. Perustehtävän toteuttamiseksi yhdistys pitää yllä ensi- ja turvakotitoimintaa sekä avopalveluita, tekee yhteiskunnallista vaikuttamistyötä, osallistuu niin alansa kotimaiseen kuin kansainväliseenkin yhteistyöhön, sekä toteuttaa koulutus-, tutkimus-, kehittämis-, julkaisu- ja tiedotustoimintaa (Oulun ensi- ja turvakoti ry 2023.)

Vuonna 2022 Oulun turvakodissa oli 284 asiakasta. Perhepaikkoja turvakodilla oli kymmenen. Käyttöaste oli vuonna 2022 Oulun turvakodilla 74 %. (THL 2023a.) Käyttöaste kertoo turvakodin kaikkien perhepaikkojen käytön prosentteina, esimerkiksi kun kymmenenpaikkaisessa turvakodissa on viisi tyhjää paikkaa, sen käyttöaste on 50 prosenttia (THL 2023a, 5). Turvakodin muutettua uusiin tiloihin keväällä 2023 perhepaikkojen määrä nousi kahteentoista (Holopainen 2023).

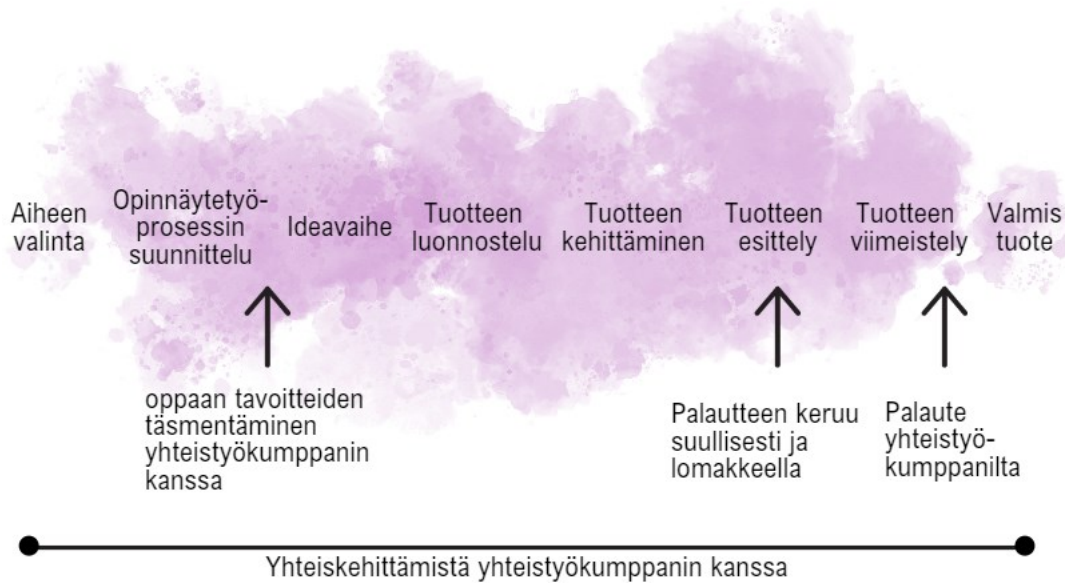
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Toiminnallisella opinnäytetyöllä tavoitellaan käytännön toiminnan opastamista, ohjeistamista, toiminnan järjeistämistä tai järjestämistä ammatillisessa toimintaympäristössä. Toteutustapana voi olla esimerkiksi opas, vihko tai kansio. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.) Tutkimuksellinen kehittäminen toiminnallisessa opinnäytetyössä toteutuu aina siinä ammatillisessa toimintaympäristössä, johon tuotosta kehitetään (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022, 32). Kehittämisellä pyritään saamaan vastaus hyvin rajattuun pulmaan tai kysymykseen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä pulmaan vastataan tuotoksen muodossa. Toiminnallisen tuotoksen tavoitteena on palvella kohderyhmää tai toimintaympäristön arjen käytänteitä (Kostamo ym. 2022, 11, 41.) Meidän opinnäytetyössämme ei ole perinteisiä tutkimuskysymyksiä, mutta kehittämistarve on selkeä.

Toiminnallisen opinnäytetyön lopullinen tuotos on aina konkreettinen tuote, esimerkiksi kirja tai ohjeistus. Sen vuoksi myös raportoinnissa tulee käsitellä keinoja, joita on käytetty konkreettisen tuotoksen saavuttamiseksi. Toiminnallisia opinnäytetöitä yhdistää yksi sama piirre, oli kyseessä sitten painotuotteen tuottaminen tai tapahtuman järjestäminen: visuaalisin ja viestinnällisin keinoin tavoitellaan kokonaisilmettä, josta on tunnistettavissa tavoitellut päämäärät. (Vilka & Airaksinen 2003, 51.)

5.1 Opinnäytetyön suunnitteluprosessi

Huolimatta siitä, mitkä tekijät tuotekehitysprosessissa painottuvat, voidaan siitä erottaa viisi vaihetta. Ensimmäinen vaihe on tunnistaa ongelma tai kehittämistarve ja sitä seuraavat ideointi ratkaisujen löytämiseksi, tuotteen luonnostelu ja kehittäminen sekä lopuksi viimeistely. (Jämsä & Manninen 2000, 28.) Opinnäytetyöprojektimme etenee näiden viiden vaiheen mukaan. Olemme tehneet kuvion havainnollistamaan prosessin kulkua.

KUVIO 2. Tuotesuunnittelun prosessi.

5.1.1 Kehittämistarve

Prosessimme käynnistyi lokakuussa 2022 saatuaamme Oulun turvakodin johtajalta ehdotuksen kehittää lähisuhdeväkivaltaa käsittelevä opas turvakotipalvelusta, joka sopisi käytettäväksi kaikille sukupuolille. Oppaan tarkoituksena on antaa turvakodin asiakkaille väkivaltatietoutta. Sovimme opinnäytetyöyhteistyöstä ja laadimme aiesopimukset Oulun turvakodin kanssa. Maaliskuussa 2023 kävimme turvakodilla keskustelua, mikä lähestymistapa oppaaseen olisi sopivin. Yhteisesti päädyimme siihen, että turvakodin tarvetta palvelee parhaiten sukupuolisensitiivinen lähestymistapa. Sukupuolisensitiivinen opas mahdollistaa osaltaan sitä, ettei työntekijän tarvitse tehdä oletuksia asiakkaan sukupuolesta ja jokainen asiakas saa yhdenvertaisen materiaalin.

Saatuaamme opinnäytetyönsuunnitelman hyväksytyksi, annoimme suunnitelman luettavaksi Oulun turvakodin johtajalle ja allekirjoitimme tutkimuslupa-anomukset. Tällöin kävimme tarkempaa keskustelua turvakodin toiveista oppaan sisällölle ja ulkoasulle. Turvakodin ajatuksena oli, että käytämme oppaan pohjana turvakodilla tällä hetkellä käytössä olevaa ”Oikeus turvalliseen elämään”-opasta. Ensi- ja turvakotien liitolla on käytössä opas nimeltään ”Oikeus turvalliseen elämään”, joka keskittyy nimenomaan naisten kokemaan lähisuhdeväkivaltaan. Opas on julkaistu osana eurooppalaista ”WOMPOWER- Voimaannutetaan naisia suojautumaan lähisuhdeväkivallalta koulutusta,

tukea ja ohjausta sisältävän integroidun mallin avulla” -projektia. (Tikkanen ym. 2018). Oikeus turvalliseen elämään -opas jaetaan Oulun turvakodille saapuville asiakkaille tulotilanteessa. Sen tarkoituksena on avata asiakkaalle tietoa väkivallan eri muodoista ja väkivallan ilmentymisestä.

5.1.2 Ideavaihe

Ideavaihe voi olla lyhyt, kun tarkoituksena on uudistaa jo olemassa olevaa tuotetta (Jämsä & Manninen 2000, 35). Tarkoituksena oli kehittää Oulun turvakodille sukupuolisensitiivinen painettava opas turvakotipalvelusta, joka perustuu tutkimustietoon ja lisää asiakkaan väkivaltatietoisuutta. Taavoitteenamme on oppaalla edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, moninaisuutta sekä haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja yhteisöjen asemaa Oulun turvakodilla. Ensisijaisesti oppaasta hyötyvät turvakodille tulevat asiakkaat, ja välillisiä hyödynsajia ovat turvakodin ohjaajat. Opasta voidaan jakaa myös Oulun ensi- ja turvakotien liiton muissakin yksiköissä sekä sitä voidaan käyttää myös esimerkiksi uuden työntekijän perehdyttämiseen.

5.1.3 Tuotteen luonnostelu

Opinnäytetyönä toteutettavan tuotteen ensisijaisia kriteerejä ovat kohderyhmälle sopiva asiasisältö ja käytettävyys kohderyhmässä sekä käyttöympäristössä, tuotteen muoto ja houkuttelevuus, sekä selkeys, johdonmukaisuus ja informatiivisuus. Ohjeistuksia, oppaita, käsikirjoja tai tietopaketteja tehdessä lähdekritiikki on tärkeää. Tulee miettiä mistä oppaan tiedot on hankittu ja kuvata kuinka käytettyjen tietojen luotettavuus sekä oikeellisuus on varmistettu. (Vilka & Airaksinen 2003, 53.) Turvakodin toiveena oli käyttää oppaan lähteinä muun muassa Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitosta ja Nollalinjaa. Etsimme tietoa lähdekriittisesti erilaisista tutkimuksista, kirja- ja verkkolähteistä. Pyrimme rajaamaan oppaassa käytettyjen lähteiden määrää.

Palveluntarjoajan tulee kiinnittää huomiota viestintäänsä, jotta jokainen kansalainen tuntuisi pystyvänsä käyttämään palveluita yhdenvertaisesti. Niin sisäisen kuin ulkoisenkin viestinnän tulisi huomioida se, että viestinnän kohteena on myös sateenkaari-ihmisiä. Moni seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluva saattaa jättää palveluja käyttämättä pelätessään syrjintää ja epäasiallista kohtelua. Käytetyn kielen tulisi olla moninaisuuden huomioon ottavaa ja inklusiivista. Viestinnässä käy-

tetyt kuvituksen tulisi osaltaan heijastaa yhteiskuntamme moninaisuutta sekä purkaa kapeita normeja, olipa kyse niin nettisivuista kuin perinteisemmistä esitteistä. (Karvinen & Venesmäki 2019, 16.)

Luonnosteluvaihe käynnistyy, kun on päätetty, minkälainen tuote suunnitellaan ja tehdään (Jämsä & Manninen 2000, 43). Luonnosteluvaiheessa etsimme tietoa turvakotipalvelusta, turvakotipalveluja käyttävistä asiakkaista, sukupuolisensitiivisyydestä sekä lähisuhdeväkivallasta ja sen vaikutuksista. Halusimme sukupuolisensitiivisyyden huomioida myös kulttuurisensitiivisyyden, koska turvakodin asiakkaat tulevat monenlaisista taustoista ikähaitarin ollessa laaja. Toimintaympäristö oli meille jo entuudestaan tuttu. Oppaan kehitysprosessia helpotti se, että me tekijät tiesimme jo etukäteen oppaan käyttötarkoituksen ja sen tarpeellisuuden. Yleensä väkivaltatietoutta antava opas annetaan Oulun turvakodille tulijalle alkuhaastattelun aikana. Tarkoituksena on, että asiakas voi itsenäisesti lukea opasta, kun kokee sen tarpeelliseksi tai kun hänellä on riittävästi voimavaroja lukemiseen. Tutustuimme tarkasti myös aikaisempiin aiheeseen liittyviin oppaisiin ja analysoimme niitä asettamiemme laatuksien kautta. Tarkastelimme oppaita käyttäjälähtöisyyden, sisällön, ulkoasun ja kieliasun kautta. Tarkasteltavat oppaat ovat ”Oikeus turvalliseen elämään” (Tikkanen ym. 2018), ”Väkivalta jättää jäljet” (Ensi- ja turvakotien liitto 2018), ”Miesten kokema lähisuhdeväkivalta” (Kettunen 2023) ja ”Opas Oulun ensi- ja turvakodille digitaalisen väkivallan tunnistamiseen ja puuttumiseen” (Koskela & Marttinen 2022).

Aikaisempiin oppaisiin tutustuessamme kiinnitimme ensimmäisenä huomiota oppaan ulkoasuun ja visuaaliseen ilmeeseen. Huomasimme lukemiskokemukseen vaikuttavan myös sen, kenelle opas on suunnattu. Vaikka tieto olisi oikeanlaista, mutta suunnattu jollekin toiselle lukijaryhmälle, ei teksti välttämättä tavoita lukijaansa. Havaitimme myös ulkoasun ja jäsentelyn vaikuttavan kiinnostavuuteen ja lukemismukavuuteen. Selkeä sisällysluettelo ja otsikointi lisäävät käytettävyyttä. Nämä auttavat löytämään oppaasta itseä kiinnostavat asiat nopeasti, etenkin silloin, kun ei ole voimavaroja tai kiinnostusta käydä läpi opasta kokonaisuudessaan. Tekstin tauottaminen voi auttaa pysähtymään ja miettimään tekstin sanomaa. Kriisitilanteessa tiedon omaksuminen voi olla heikentynyttä, joten käytettävän kielen on hyvä olla ymmärrettävää. Kuormittavat elämäntapahtumat voivat vaikeuttaa negatiivisesti muun muassa muistiin ja keskittymiskykyyn (Kytölä 2021, 83).

Kävimme keskustelua turvakodin johtajan kanssa oppaan sisällöstä, jonka jälkeen teimme turvakodin työntekijöille kyselyn koskien oppaan sisältöä. Kyselyssä kartoitettiin ohjaajien näkemyksiä nykyisen oppaan sisältöjen tärkeydestä ja siitä, mitä muuta oppaan tulisi sisältää tai mitä sisältöjä

ei kehitettävään oppaaseen tarvittaisi. Saimme kyselyyn niukasti vastauksia, mutta näiden ja turvakodilla käytyjen keskustelujen mukaan rajasimme oppaan sisältöä.

5.1.4 Tuotteen kehittäminen

Aloitimme oppaan kehittämisen tekstisisältöjen ja oppaan rakenteen hahmottelulla. Sisällön kehittämisen rinnalla luonnostelimme myös ulkoasua. Alkuun ajattelimme oppaan visuaalisen ilmeen rakentuvan valokuvien avulla, mutta päädyimmekin ottamaan oppaaseen vesiväriteeman ja hylkäsimme idean valokuvista. Olimme havainneet, että väkivaltaan liittyvissä oppaissa ja julisteissa käytetään usein melko synkkiä kuvia, esimerkiksi itkeviä naisia. Halusimme oppaan olevan ulkoasultaan rauhallinen, emmekä halunneet liikaa tunteita herättäviä valokuvia oppaaseen. Meidän ajatuksenamme tässä oli se, että opas voisi omalta osaltaan olla luomassa lukijalle toivoa ja turvan tunnetta. Elävöitimme ulkoasua graafisilla sisältöön sopivilla kuvituksilla. Pyrimme valitsemaan oppaaseen erinäköisiä hahmoja. Koska turvakodin asiakkaat ovat kriisissä, halusimme väreillä lisätä oppaan houkuttelevuutta ja vähentää raskaslukuisuutta.

Poimimme tärkeimmät asiat tiiviisti oppaaseen, teimme lukemista helpottavia listauksia sekä laitoimme pieniä helposti luettavia huomiolaatikoita oppaaseen. Halusimme, että opas pysyy siedettävässä pituudessa ja rajasimme sisältöä siten, että oppaasta löytyy lähisuhdeväkivaltaan liittyvät tärkeät sisällöt tiedostaen sen, että turvakotityöskentelyn aikana asiakas saa sisällöistä laajemmin tietoa. Oppaan sisällysluettelosta (KUVIO 3) saa kokonaiskuvan sisällöstä.

Sisältö

Lukijalle	4
Mitä lähisuhdeväkivalta on	5
Miten tunnistaa lähisuhdeväkivalta	6
Onko perheeni turvallinen	8
Väkivallan kierre	9
Väkivallan seuraukset	10
Miksi väkivaltaisesta suhteesta on vaikea lähteä	11
Irtaantuminen	12
Keinoja äärimmäisten tunnetilojen helpottamiseen	13
Turvallisuus eron jälkeen	14
Turvasuunnitelma	15
Lähisuhdeväkivaltaan liittyvä lainsäädäntö	16
Lapset ja väkivalta	18
Turvakoti	20
Lähisuhdeväkivallan avopalvelut	21
Mistä apua?	22
Lähteet	25

KUVIO 3. Oppaan sisällysluettelo

Aihepiirit oppaaseen valikoituivat turvakodin toiveiden mukaan. Tämän lisäksi kirjallisuuteen perehtyessä saimme idean lisätä oppaaseen luvun, joka kertoo keinoista, joilla voi helpottaa vaikeita tunnetiloja. Ajattelimme tämän olevan tuore ja kiinnostava lisäys oppaaseen. Kriisissä olevat ihmiset usein hyötyvät keinoista, joilla voi vaikuttaa esimerkiksi vireystiloihin tai joilla voi kiinnittyä nykyhetkeen. Saimme turvakodin työntekijöiltä käyttöömmme asiakkaiden lausahduksia ja kirjoituksia elävöittämään opasta, ja myös tuomaan oppaaseen vertaistuellista puolta.

Halusimme, että opas olisi kannatteleva, eikä väkivallan kokijaa syyllistävä. Tavoitteenamme oli tuottaa oppaaseen myötätuntoista, ymmärrystä lisäävää tekstiä, mutta oppaan kuitenkin kertovan rehellisesti väkivallasta ja sen vaikutuksista kaunistelematta. Oppaassa kerrotaan mitä lähisuhdeväkivalta on, ja kuvataan väkivallan muotoja ja sitä, kuinka ne ilmenevät. On tärkeää keskustella siitä, mitä väkivalta on, koska läheisissä ihmissuhteissa ei aina välttämättä tunnisteta sitä, missä menee ei-hyväksyttävän käyttäytymisen raja (Ahola & Ahola 2016, 54). Oikeus turvalliseen elämään -opas (Tikkanen ym. 2018) sisältää testin parisuhteessa ilmenevän väkivallan kartoittamisesta. Me korvasimme tämän sivun turvakodin toiveesta tarkistuslistalla perheen turvallisuudesta,

joka auttaa tarkastelemaan oman perheen ja parisuhteen turvallisuuden toteutumista. Oppaassa kerrotaan väkivallan kierteestä ja väkivallan seurauksista. Nämä auttavat osaltaan selittämään väkivallan kokijan omia kokemuksia ja tuntemuksia. Oppaassa käsitellään sitä, miksi väkivaltaisesta suhteesta on vaikea lähteä ja toisaalta mikä voi auttaa irtautumisessa suhteesta. Oppaaseen on listattu asioita, jotka lisäävät turvallisuutta eron jälkeen ja linkki tarkemman turvasuunnitelman tekoon. Turvakodin toiveesta teimme oppaaseen sen lisäksi myös QR-koodin, jolla pääsee suoraan Nettiturvakodin turvasuunnitelma-sivulle.

Koska turvakodin asiakkaista noin puolet ovat lapsia (Ewalds ym. 2019, 6), on oppaaseen koottu tietoa lähisuhdeväkivallan vaikutuksista lapsiin. Lapsia koskevat asiat on rajattu oppaassa kahteen sivuun, sillä turvakodilla on käytössä omia oppaita lapsia koskien. Lisäksi oppaasta saa tietoa lähisuhdeväkivaltaa koskevasta lainsäädännöstä, turvakodista ja lähisuhdeväkivallan avopalveluista. Teimme lainsäädäntöosion tiiviiksi kokonaisuudeksi ja esimerkiksi sovittelumenettely jätettiin pois, sillä uudessa hallitusohjelmassa ajetaan lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumista (Valtioneuvosto 2023). Oppaan loppuun on koottu erilaisia auttavia tahoja, joista lähisuhdeväkivallan kokijat voivat hyötyä. Näissä on pyritty tuomaan esille yhteystietojen lisäksi myös mahdolliset chatit. Oppaan sivujen asetteluun vuoksi oppaaseen oli jäämässä yksi tyhjä sivu ja mietimme, kuinka voisimme parhaiten sivun hyödyntää. Päädyimme tekemään siitä muistiinpanosivun asiakkaan itsensä käytettäväksi.

Palveluiden saavutettavuutta, vaikuttavuutta, kustannushyötysuhdetta sekä muita asiakastyytyväisyyteen vaikuttavia tekijöitä arvioitaessa on tärkeää kuulla tuotteiden todellisten käyttäjien sekä heidän lähellään olevien sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten mielipiteitä. Heidän mielipiteensä ovat tärkeitä myös arvioitaessa konkreettisen tuotteen käyttömukavuutta ja käyttöturvallisuutta. (Jämsä & Manninen 2000, 21.) Käyttäjäkeskeisen suunnittelun yhteydessä korostetaan käyttäjien konkreettista osallistumista suunnitteluprosessiin, kun taas toimijalähtöisen kehittämisen lähteenä ovat laajemmin kaikki tavalla tai toisella kehitettävään asiaan liittyvät tahot. Tässä mielessä toimijoita voivat olla esimerkiksi työyhteisön jäsenet. (Toikko & Rantanen 2009, 95.) Aikatauluongelmien vuoksi emme pystyneet testaamaan opasta turvakodin asiakkailla, mutta testasimme opasta oman lähipiirin henkilöillä, joista suurimmalla osalla ei ollut paljoa tietoa lähisuhdeväkivallasta. Pidimme tärkeänä näyttää ja testata opasta ulkopuolisilla, jotta pystyimme varmistamaan oppaan sisällön olevan helppolukuista ja ymmärrettävää. Myös turvakodilla oppaan testaamista pidettiin hyvänä asiana.

Oppaan tarkoitus on antaa informaatiota asiakkaalle, joten tekstityylinä on asiatyylä. Tekstin ydinajatuksen tulee aueta lukijalle ensilukemalta. Ydinajatukselta selkiyttää hyvä jäsentely ja otsikointi. (Manninen & Jämsä 2000, 56–57.) Opasta kirjoittaessa otimme huomioon sen, että opas annetaan asiakkaiden luettavaksi, joten teimme siitä selkeän ja helposti ymmärrettävän. Mietimme oppaan ulkonäköä yhdessä turvakodin työntekijöiden kanssa, jotta opas olisi ulkoisesti yhteneväinen turvakodin muiden materiaalien kanssa. Käytimme graafisen suunnittelun työkalua Canvaa oppaan teossa ja huomioimme suunnittelussa sen, että opas soveltuu painettavaksi. Alun perin ajatuksena oli, että oppaasta tulisi digitaalinen, mutta prosessin edetessä turvakodilla päätettiin, että oppaasta tulee painettava tuotos. Oulun turvakoti maksaa painamisesta koituvat kustannukset.

5.1.5 Tuotteen viimeistely

Oppaan viimeistelyvaiheessa tehostimme yhteiskehittämistä ottamalla turvakodin työntekijöitä mukaan muokkaamaan oppaan ulkoasua sekä sisältöä. Meille oli tärkeää, että turvakodin työntekijät pääsevät vaikuttamaan oppaaseen, koska valmis opas tulee olemaan yksi heidän työvälineistään. Olemme avanneet saamaamme palautetta 5.2 Arviointi-luvussa. Parantelimme opasta saatujen palautteen mukaisesti. Muokkasimme sivujärjestystä loogisemmaksi, poistimme, siirsimme ja lisäsimme tekstiä ja teimme oppaalle uudet kansilehdet. Uudella etukannella halusimme viestiä siitä, että väkivallan kokijan ei tarvitse tilanteessaan jäädä yksin, vaan apua on saatavilla. Muutimme myös sanajärjestystä muutamassa lauseessa. Viimeistelyvaiheessa kiinnitimme korostetusti huomiota fonttiin ja fonttikokoon sekä myös värien kontrasteihin. Aluksi käytimme joissain kohdin opasta kursivoitua tekstiä, mutta tämän osoittaututtua hankalaksi heikompinäköisellä lukea, otimme kursivoinnin pois. Vaihdoin alkuperäisen fontin selkeämmäksi. Selkiytimme oppaan Väkivallan seuraukset -lukua tiivistämällä tekstiä sekä tekemällä luettelon osasta tekstiä.

5.2 Arviointi

Keräsimme oppaasta palautetta sekä suullisesti Oulun turvakodilla että kirjallisesti väliarviointilomakkeella (Liite 1). Aikatauluongelmien vuoksi emme pystyneet testaamaan ja pyytämään palautetta turvakodin asiakkailta, mutta tätä olemme kompensoineet testaamalla opasta ulkopuolisilla. Avaamme ja analysoimme saatua palautetta seuraavaksi.

5.2.1 Oppaan esittely

Kävimme esittelemässä oppaan luonnosta Oulun turvakodilla tiimipalaverissa 1.11.2023. Tiimipalaveriin osallistuivat kaikki turvakodin työntekijät. Esittelyä varten olimme etukäteen tulostaneet kaksi testiversioita oppaasta. Tilan ja valkokankaan puuttumisen vuoksi emme pystyneet esittelmään opasta käyttäen yhtä näyttöä. Paperiversioiden lisäksi esittelimme opasta kahdelta kannetavalta tietokoneelta. Paperiversiot oli tulostettu tavallisella kotitulostimella, joka heikensi värien ja kuvien laatua merkittävästi. Värit tulostuivat haaleampana, kuvat epäselvempinä sekä sivut pienempänä. Esittelyvaiheessa opas oli jo melko valmis ulkoasultaan, eikä siitä puuttunut mitään suurempia sisältökokonaisuuksia.

Esittelimme oppaan sivu kerrallaan ja kävimme samalla dialogista keskustelua turvakodin työntekijöiden kanssa. Tiedostimme esittelytilanteen olevan luonteeltaan sellainen, että osa palautteesta saattoi jäädä sanomatta. Palautteenantoon saattoi vaikuttaa erot työntekijöiden persoonallisuuksissa ja se, että tilanteessa oli jatkuva puheensorina. Myös se, että me tekijät työskentelemme ajoittain turvakodilla, on voinut vaikeuttaa palautteenantoa kasvokkain.

Ensimmäisenä työntekijöiden huomio kiinnittyi värimaailmaan. Käyttämämme värit yhdistettiin turvakodin osastojen teemaväreihin ja tästä kysyttiin, olemmeko tarkoituksella valinneet juuri nämä värit. Työntekijät kehuivat oppaan värimaailmaa ja rauhallisuutta. Tulosteista huomattiin fontin olevan liian pientä ja epäselvää sekä joidenkin sivun taustavärien vaikeuttavan lukemista. Huomasimme tulosteiden laadun olevan heikkoa ja lopullisessa painotuotteissa värien toistuvan huomattavasti paremmin. Osalla sivuista oli liikaa tekstiä, minkä koettiin hankaloittavan luettavuutta. Turvakotia koskeva sivu haluttiin tiivistää paljon lyhyemmäksi, koska asiakas saa oppaan jo ollessaan turvakodilla. Näin ollen tarkempaa esittelyä turvakodista pidettiin turhana.

Keinoja äärimmäisten tunnetilojen helpottamiseen -sivua pidettiin hyvänä ideana. Kuitenkin tästä sivusta tehtiin huomio, että keinot olivat sellaisia, että niihin tarvittiin jokin väline, esimerkiksi stressilelu tai kylmäpussi. Saimme tähän ehdotuksen lisätä keinoja, joita voi tehdä missä vain ja ilman välineitä. Tämän vuoksi lisäsimme sivulle harjoituksen nykyhetkeen kiinnittymisestä. Henkilökunnalta tuli myös joitakin suoria sisällöllisiä lisäyksiä esimerkiksi Lapset ja väkivalta -osioon. Työntekijöiltä tuli huomio, ettei oppaasta ole tarkoitus tehdä tietokirjaa ja oppaan tulee olla sisällöltään rajattu. Jätimme lapset osion tarkoituksella hyvin tiivistetyksi, koska turvakodilla on entuudestaan jo paljon lapsia käsittelevää materiaalia. Oppaassa oleva turvasuunnitelma pidettiin sisällöllisesti

liian raskaana ja koettiin, että pelkkä maininta turvasuunnitelmasta, internetosoite ja QR-koodi tarkempaan turvasuunnitelmaan riittävät. Pidimme tätä ajatusta todella hyvänä ja tällä tavalla saimme tasapainoisemman kyseisestä aukeamasta.

Turvakodin ja lähisuhdeväkivaltatyöyksikön osoitteet haluttiin poistaa oppaasta. Saimme ehdotuksen lisätä oppaan takakanteen kuvan. Kerroimme ajatuksestamme lisätä Lukijalle -sivulle runon, jolloin turvakodin työntekijöiltä tuli ehdotus tutkailla turvakodin asiakkaiden jo kirjoittamia runoja. Turvakodin työntekijät pitivät tärkeänä, että oppaaseen lisätään asiakkaiden kommentteja elävöittämään tekstiä. Esittelyn loppuksi kerroimme toivomamme myös kirjallista palautetta oppaasta.

5.2.2 Kirjallinen palaute

Tiimipalaverin loppuksi jätimme väliarviointilomakkeet (LIITE 1) sekä tulostetut versiot oppaasta turvakodille. Ajatuksena oli, että kirjallista palautetta voisi antaa sitten, kun on rauhassa saanut syventyä oppaaseen, sillä opas on pitkäkö ja sisältää paljon asiaa. Kirjallista palautetta saimme verrattain vähän.

Ensimmäisenä kysyimme, miten opas soveltuu kohderyhmälle ja miten se voisi paremmin palvella tarkoitustaan. Jokainen kirjallisen palautteen antaja koki oppaan soveltuvan hyvin kohderyhmälle, eikä tähän kysymykseen parannusehdotuksia tullut. Seuraavana kysyimme mielipiteitä ulkoasusta ja kehoitimme kiinnittämään huomiota esimerkiksi fonttiin, kuviin, väreihin ja kappaleisiin. Ulkoasua pidettiin rauhallisena ja värejä lempeinä. Kuvien koettiin olevan hyviä, aiheeseen sopivia sekä sijoittelultaan onnistuneita. Osassa palautteista nousi esiin fontin pienuus, kuitenkin osa vastaajista kirjoitti fontin olevan hyvä ja tekstin luettavaa. Kappaleita pidettiin sopivan mittaisena. Kysyimme, miten selkeä opas on ja onko se helppolukuinen. Opasta pidettiin selkeänä ja helppolukuisena sekä luetteloiden koettiin helpottavan lukemista.

Tämän jälkeen kysyimme, millaisena oppaan sisältö koetaan ja sisältääkö se tarpeeksi informaatiota. Kysyimme myös olisiko syytä lisätä tai poistaa jotain. Oppaan vastattiin sisältävän tarpeeksi informaatiota ja eräässä palautteessa sanottiin informaatiota olevan mahdollisesti jopa liikaa. Palautteessa nostettiin esille Miten tunnistaa lähisuhdeväkivalta-luku, joka koettiin raskaslukuiseksi ja muusta ulkoasusta erottuvaksi. Palautteessa ehdotettiin luvun jakamista useammalle sivulle tai sisällön muokkaamista kevyemmäksi. Päätimme pitää luvun sellaisena kuin se on, sillä sivuja olisi

todellisuudessa pitänyt lisätä kaksi, joka ei meistä tuntunut tarkoituksenmukaiselta. Sisällön kirjoitettiin olevan hyvin mietitty. Seuraavaksi kysyimme, millaiseksi oppaan eteneminen koetaan ja onko järjestys looginen, vai olisiko jotain syytä muuttaa. Osassa palautteista oppaan eteneminen koettiin hyvänä ja osassa se koettiin epäloogisena. Yhdessä palautteessa kirjoitettiin lapsiin liittyvän luvun sijoittuvan hassusti sisällysluettelossa.

Kysyimme, miten käytettävä opas on turvakotityössä. Oppaan koettiin olevan käytettävä ja tarpeellinen. Kysyimme palautelomakkeessa ehdotuksia oppaan nimeksi, mutta keltään palautteenantajalta ehdotuksia ei tullut. Lopuksi kysyimme, onko vastaajalla muita muutos- ja kehitysideoita tai kommentteja. Saimme ehdotukseksi lisätä tiedon Turvakamu-sovelluksesta turvakodista ja avopalveluista kertovalle aukeamalle, sillä sen hetkinen sijainti Turvallisuus eron jälkeen -luvussa oli palautteen mukaan hassu. Testioppaaseen oli myös laitettu kieliopillisia korjauksia, joista huomautettiin palautteessa. Oppaan kansikuvaa, jossa käsi tarttuu kiinni toiseen käteen, pidettiin oppaan muusta kuvituksesta poikkeavana eikä kutsuvana. Kansikuva aiheutti osalle hengellisen konnotaation ja käsien asettelun kuvaavan ylhäältä alaspäin auttamista. Meille sellaista mielikuvaa ei ollut tullut ja pidimme tätä huomiota tärkeänä. Kansikuvaa toivottiin tasavertaisemmän näköiseksi. Palautteessa kehoitettiin huomioimaan ulkoasun yhteneväisyys ja käyttämään samaa riviväliä kaikilla sivuilla otsikon ja tekstin välissä.

5.2.3 Loppuarviointi

Opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen ja vahvasti sidoksissa sosionomin ammattialaan. Sosiaaliohjauksen perustana on asiakkaan arvostava, avoin, kunnioittava, luottamuksellinen ja yhdenvertainen kohtaaminen (Helminen 2016, 221). Tiedostamalla asiakkaiden ja työntekijöiden tarpeet oppaalle, saimme kehitettyä tuotteen, joka palvelee kaikkia opasta käyttäviä. Olemme tehneet oppaan vain suomen kielellä, joten se itsessään rajaa oppaan vain suomen kieltä osaaville. Jatkokehitysjatoksena saavutettavuuden lisäämiseksi on kääntää opasta eri kielille. Opinnäytetyöprosessimme on lisännyt pohdintaamme asiakkaan sensitiivisestä kohtaamisesta.

Käytimme oppaassa turvakodin toivomia lähteitä, jonka lisäksi kokosimme tietoperustan ajankohdaisesta, luotettavasta ja monipuolisesta aineistosta. Tarkastelimme aineistoa lähdekriittisesti ja käytimme paljon aikaa tiedonhankintaan. Oppaassa on laajasti eri aihealueita koskien lähisuhde-

väkivaltaa, joten perehdyimme monipuolisesti ja kattavasti lähisuhdeväkivaltaa koskeviin aineistoihin. Halusimme lisätä oppaan luotettavuutta tarkalla lähdeluettelolla, vaikka se ulkonäöllisesti ei ollutkaan toiveidemme mukainen. Ajoittain koimme haastavaksi lähteiden valitsemisen ja rajaamisen. Välillä huomasimme uppoutuneemme lukemaan jotakin kiinnostavaa, mutta mikä ei niinkään soveltunut käytettäväksemme. Jouduimme useasti palauttamaan mieleemme, mikä työmme punainen lanka on. Saimme apua tietoperustan kartoittamiseen Oulun ammattikorkeakoulun kirjaston informaatikolta. Hyödynsimme opinnäytetyön ohjausta.

Alkuun oppaan sivuilla oli runsaasti tekstiä, mutta saimme mielestämme karsittua tekstiä, niin, että oppaasta löytyy tärkeimmät asiat. Tässä tekstin karsimisessa olennaisena apuna olivat turvakodin työntekijät. Osa oppaan sisällöistä muodostui helpommin, kun taas osa vaati pitkälistä ajatustyötä ja erilaisia kokeiluja. Saimme toteutettua oppaalle rauhallisen visuaalisen ilmeen. Saimme oppaan kuvitukseen esille turvakodin moninaista asiakaskuntaa, mutta mietimme, olisiko meidän pitänyt tuoda kuvitukseen näkyville vielä laajemmin erilaisuutta, esimerkiksi eri kulttuuritaustoja ja vammautuneita.

Opinnäytetyömme edistyi jaksoittain. Välillä yhteistä aikaa työstää opinnäytetyötä oli haastavaa löytää. Oman haasteensa toi lisäksi opinnäytetyön ohjaajan vaihtuminen kesken prosessin. Tunnistimme jo prosessin alkuvaiheessa, että heikkoutenamme voi olla aikataulutusta ja aikataulussa pysyminen. Opinnäytetyömme on kuitenkin edistynyt koko prosessin ajan. Kun aloimme luonnostelemaan opasta, huomasimme, että pitkä ajatustyö auttoi vauhdittamaan oppaan tekoa ja selkeytti ajatuksia siitä, mitä oppaan tulisi sisältää. Koko opinnäytetyöprosessin ajan toinen meistä työskenteli keikkaluonteisesti turvakodilla, mikä osaltaan auttoi pitämään opinnäytetyön sekä oppaan tekemisen aktiivisesti mielessä.

Yhteistyö turvakodin kanssa toimi hyvin ja oli luontevaa. Vaikka mielestämme onnistuimme kehittämään Oulun turvakodin toiveita ja tarpeita vastaavan tuotteen ja uskomme, että opas on käyttökelpoinen turvakodin arjessa, olisimme voineet jatkaa oppaan muokkaamista loputtomiin. Kuitenkin ymmärrämme sen, että aika opinnäytetyön prosessiin on rajallinen, emmekä pysty kehittämään tuotetta, josta kukaan ei korjattavaa löytäisi. Harmiksemme emme pystyneet testaamaan opasta turvakodin asiakkailta, mutta onneksemme saimme arvokkaita kommentteja ulkopuolisilta testajilta. Pidimme myös erittäin tärkeänä turvakodin työntekijöiden osallisuutta prosessiin. Jäimme kuitenkin pohtimaan, olisimmeko voineet lisätä yhteistyön tekoa. Aikataulullisten haasteiden vuoksi

emme pystyneet keräämään lopullisesta tuotteesta kirjallista palautetta. Opinnäytetyömme valmistuttua tekijänoikeudet oppaasta siirtyvät Oulun turvakodille, joten heillä on mahdollisuus tehdä vielä tarvittaessa muokkauksia ennen oppaan painamista.

Olemme tarkastelleet omaa toimintaamme pitkin prosessia kriittisesti ja reflektoiden. Tiimityöskentelymme on ollut sujuvaa ja tasapuolista. Opinnäytetyöprosessi ja tiedon syventäminen sukupuolisenä herkkyystään on saanut tarkastelemaan enemmän sitä, miten itse kohtaa muita ihmisiä ja kuinka ympärillä olevat ihmiset toimivat. Lisäksi olemme syventäneet tietouttamme lähisuhteiden väkivallasta ja väkivaltatyöskentelystä. Koemme, että oppimastamme tulee olemaan hyötyä tulevaisuudessa, oli työpaikka mikä hyvänsä.

6 POHDINTA

Koemme opinnäytetyömme aiheen ja kehitettävän tuotteen olevan tärkeä ja tarpeellinen. Lähisuhdeväkivalta on yhteiskunnallisesti merkittävä ongelma ja se koskettaa jokaista ihmistä jollain tapaa elämän varrella. Lähisuhdeväkivalta jää helposti tunnistamatta palveluissa, eivätkä väkivallan kokijat usein itsekään tiedosta kokemaansa väkivallaksi. Väkivaltatietouden lisääminen on avainasemassa lähisuhdeväkivallan ehkäisyssä ja siitä selviytymisessä. Usein väkivallan kohteiksi joutuneita auttaa tiedon saaminen, jolloin omia kokemuksia ja tuntemuksia on helpompi ymmärtää. Kriisitilanteessa ihmiset hyötyvät kirjallisesta tiedosta ja siitä, että saavat omassa rauhassa syventyä materiaaliin.

Lähisuhdeväkivalta on säännöllisesti esillä sekä uutisissa että muussa mediassa. Yhteiskunnassamme näkyvät edelleen vahvoina perinteiset sukupuoliroolit. Vaikka lähisuhdeväkivallasta on paljon puhetta ja tiedetään, että sen kohteeksi voi joutua sukupuolesta riippumatta, on edelleen yleistä, että miehen kokemaan lähisuhdeväkivaltaan suhtaudutaan väheksyvästi. Usein lähisuhdeväkivallan kokijalla voi olla korkea kynnyks hakea apua turvakodilta, jolloin apua hakiessa on äärimmäisen tärkeää, että asiakas tulee arvostetusti kohdatuksi. Sukupuolisensitiivinen asiakkaan kohtaaminen lisää tasa-arvoisuutta. Pidämme tärkeänä sitä, että jokaiselle asiakkaalle sopii annettavaksi yksi ja sama opas, oli sukupuoli tai esimerkiksi kulttuuritausta mikä tahansa.

Opinnäytetyöprosessimme alkuvaiheissa mietimme ensin keskenämme, ja myöhemmin turvakodilla sitä, minkä lähestymistavan valitsimme oppaaseen ja opinnäytetyöhön. Vertailimme sukupuolineutraalin, sukupuolisensitiivisen ja sukupuolitiedostavan eroja syventäen omaa ymmärrystämme näiden käsitteiden merkityksistä. Koemme, että sukupuolisensitiivinen ote oli tähän työhön sopivin, sillä turvakodin asiakasjoukko on moninainen ja tiedetään, että sukupuolella on merkitystä väkivallan kokemisessa. Halusimme opinnäytetyössämme kiinnittää huomiota myös kulttuurisensitiivisyyteen.

Suuri osa lähisuhdeväkivaltaa koskevasta materiaalista käsittelee naista väkivallan kokijana ja miestä tekijänä. Oli haastavaa löytää materiaalia, jossa sukupuolta ei olisi nostettu esiin, mutta tiedostamme, että väkivalta on myös sukupuolittunutta. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyvästä lähisuhdeväkivallasta oli tietoa saatavilla niukasti. Oppaan valmistuttua pohdimme sitä, että

näyttäytykö opas lopulta sukupuolineutraalina vai sukupuolisensitiivisenä. Sosiaalityössä ja lähisuhdeväkivallan parissa työskennellessä pidämme kuitenkin tärkeänä sitä, että asiakkaat tulevat kohdatuksi sukupuolisensitiivisesti. Sukupuolella on merkitystä, eikä sitä pidä väheksyä tai häivyttää.

Siitä huolimatta, että väkivallan kokemukset haavoittavat syvästi, tulee väkivallan kokija nähdä kokonaisena ihmisenä, eikä vain väkivallan uhrina. Ihmisen loppuelämä ei määrity väkivallan kokemusten perusteella. (Naisten Linja 2023b.) Pidimme tärkeänä puhua opinnäytetyössämme lähisuhdeväkivallan kokijasta sen sijaan, että olisimme käyttäneet uhri-sanaa. Tällä tuodaan esiin sitä, ettei lähisuhdeväkivallan kokemuksista puhuminen ole häpeällinen asia. Uhri-sanankäyttö tekee väkivallan kokijasta passiivisen, eikä tue tämän toimijuutta.

Kun sovimme Oulun turvakodin kanssa tekevämme opinnäytetyönä lähisuhdeväkivaltaa käsittelevän oppaan, emme ajatelleet kuinka laaja aihe on kyseessä. Välillä tuntui, että työ ei tule koskaan valmiiksi. Pohdimme useaan otteeseen, että rajatumpi aihepiiri olisi selkeyttänyt työskentelyä. Olemme kuitenkin tyytyväisiä lopputulokseen. Opinnäytetyöprosessi opetti meille paljon muun muassa laajan aineiston hallintaa, tiimityöskentelyä, järjestelmällisyyttä ja kärsivällisyyttä pitkään projektiin. Laajasta tietämyksestä lähisuhdeväkivallasta on meille hyötyä sosiaalityön kentällä.

Asetimme opinnäytetyön oppimistavoitteemme sosiaalialan ammattikorkeakoulutukselle määriteltyjen kompetenssien (SOAMK 2023) mukaisesti sosiaalialan asiakastyöosaamisen, eettisen osaamisen sekä tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen. Opinnäytetyöprosessin aikana syvensimme osaamistamme sukupuolen moninaisuudesta ja asiakkaan sensitiivisestä kohtaamisesta. Syventyminen tasa-arvon, yhdenvertaisuuden sekä niitä vahvistavien ja heikentävien rakenteiden pohtimiseen on lisännyt itsereflektion lisäksi myös ympärillä näkyvien asenteiden ja toimien tarkastelua. Asiakastyön osaamiseen kuuluu ymmärrys psykososiaalisen tuen merkityksestä sekä erilaisissa asiakkaiden muutos- ja kriisitilanteissa toimiminen (SOAMK 2023). Oppaan kehittämisvaiheessa pohdimme paljon sitä, mikä saisi kriisissä olevan lähisuhdeväkivaltaa kokeneen ihmisen tarttumaan oppaaseen. Mietimme paljon, minkälaisen viestin opas antaa sisällöllään ja ulkonäöllään sitä lukevalle.

Opinnäytetyötä tehdessämme mietimme paljon väkivaltatietouden saamisen tärkeyttä. Meidän mielestämme olisi tärkeää, että niin ammattilaisilla kuin kansalaisilla, olisi nykyistä paremmin tietoa

lähisuhdeväkivallasta ja sen vaikutuksista. Jatkokehitysideana voisi olla lähisuhdeväkivallasta kertova opas, joka soveltuisi myös mobiililaitteella luettavaksi, ja joka olisi kaikkien vapaasti saatavilla verkossa.

LÄHTEET

Ahola, Tapani & Ahola, Maiju 2016. Väkivallasta turvallisuuteen. Lyhytterapiainstituutti Oy. Helsinki: Bookwell Oy.

Allen, Mary 2013. Social work and intimate partner violence. Abingdon: Routledge.

Attila, Henna, Haapakangas, Kimmo, Keski-Petäjä, Miina, Lipasti, Laura, Pietiläinen, Marjut & Saari, Juhani 2023. Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. Loppuraportti. Tilastokeskuksen verkkojulkaisu. Helsinki. Hakupäivä 18.11.2023. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/187737/sukupuolistunut_v%c3%a4kivalta_ja_l%c3%a4hisuhdev%c3%a4kivalta_suomessa_2021_-loppuraportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Arkio, Maatu, Kreivi, Jenni, Kontunen, Raija & Saukko, Maarit 2017. Lapsi ja nuori rikoksen uhrina. Teoksessa Rikoksen uhrin käsikirja (toim. Åberg, Leena-Kaisa). Juva: Bookwell Digital.

Autiokoski, Tuike & Hämäläinen, Tiina 2023. Sukupuolisensitiivinen kohtaaminen. Teoksessa Riksu- rikoksista irtaantumista tukeva sukupuolisensitiivinen kuntoutus (toim. Riikka Kanervo). Laurea-julkaisut. Hakupäivä 7.9.2023. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/803391/Laurea%20julkaisut%20208.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Bildjuschkin, Katriina, Ewalds, Helena, Hietämäki, Johanna, Kettunen, Hanna, Koivula, Tanja, Mäkelä, Jukka, Nipuli, Suvi, October, Martta, Peltonen, Joonas & Siukola, Reetta 2019. Väkivaltakäsitteiden sanasto. Työpaperi 1/2020. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Hakupäivä 18.9.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf

Ensi- ja turvakotien liitto 2018. Väkivalta jättää jäljet. Hae apua, sitä on tarjolla. Hakupäivä 15.5.2023. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/etl_vakivaltatyo_sivuttain_highres

Ensi- ja turvakotien liitto 2023a. Nettiturvakoti. Turvakodit- Apua lähisuhdeväkivaltaan ympäri vuorokauden. Hakupäivä 5.4.2023. <https://nettiturvakoti.fi/nain-haet-apua/turvakodit/>

Ensi- ja turvakotien liitto 2023b. Tukea ammattilaiselle. Tunnista väkivalta. Hakupäivä 21.11.2023 <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/tunnista-vakivalta/#avopalvelut1246-a579>

Essel, Suvi 2017. Vaino. Teoksessa Rikoksen uhrin käsikirja (toim. Åberg, Leena-Kaisa). Juva: Bookwell Digital.

Essel, Suvi, Rantanen, Tiina & Rossinen Jaana 2017. Lähisuhdeväkivalta. Teoksessa Rikoksen uhrin käsikirja (toim. Åberg, Leena-Kaisa). Juva: Bookwell Digital.

Ewalds, Helena, Karjalainen, Riina & Peltonen, Joonas 2019. Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuosituksat. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Ohjaus nro 5/2019. Hakupäivä 9.11.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138009/URN_ISBN_978-952-343-335-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hautala, Annina & Ojalehto, Henna 2020. 10 turvakotimyyttiä, jotka olemme aina halunneet murtaa. Lapin ensi- ja turvakoti ry. Hakupäivä 21.11.2023. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/lapinensijaturvakoti/blogi/10-turvakotimyyttiä-jotka-olemme-aina-halunneet-murtaa/>

Hautamäki, Jari 2014. Mikä minuun meni? Tositarinoita suomalaisesta perheväkivallasta. Helsinki: Gummerus.

Heiskanen, Markku & Ruuskanen, Elina 2010. Tuhansien iskujen maa: Miesten kokema väkivalta Suomessa. Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti (HEUNI). Hakupäivä 12.4.2023. https://heuni.fi/documents/47074104/0/HEUNI+report+66_1.pdf/e7607489-75be-31e6-9eb8-4b2bb88c9879/HEUNI+report+66_1.pdf?t=1610020624756

Helminen, Jari 2016. Sosiaaliohjaus sosiaalialan eri toimintaympäristöissä. Teoksessa Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä (toim. Helminen, Jari). Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Hipp, Tiia 2023. Trauma ja traumatisoituminen. Teoksessa Traumainformoitu työote (toim. Linner Matikka, Johanna & Hipp, Tiia). Jyväskylä: PS-kustannus.

Holopainen, Hanna 2023. Oulun ensi- ja turvakoti on parhaillaan muuttopuuhissa – kaikki laitossyksiköt siirtyvät Myllyojalle maaliskuun alkuun mennessä. YLE. Hakupäivä 26.11.2023. <https://yle.fi/a/74-20019170>

Jämsä, Kaisa & Manninen, Elsa 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kaittä, Anniina 2017. Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avunhakijoina. Motivaatiot ja esteet. Teoksessa Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma (toim. Niemi, Johanna, Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi). Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ.

Kalliokoski, Hanna & Karvinen, Marita 2019. Sukupuolen moninaisuus ja lapset. Opas varhaiskasvatuksessa työskenteleville ja varhaiskasvatuksen ammattilaisille moninaisten lasten ja heidän perheidensä kohtaamisesta. Setan julkaisut 2019. Hakupäivä 19.9.2023. https://www.dropbox.com/s/pina1x952cjbamu/Opas_varhaiskasvattajille2019.pdf?dl=0+%5BVitattu+27.1.2020

Karhuvaara, Marjatta, Kaitue, Sanna & Ruuhilahti, Susanna 2013. Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. THL Opas 30/2013. Tampere: Juvenes Print-Suomen Yliopistopaino Oy.

Karjalainen, Riina 2023. Teoksessa Vaitonaiset. Kirja suomalaisesta lähisuhdeväkivallasta (toim. Nurmo, Saara). Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Karvinen, Marita & Venesmäki, Elina 2019. Tilaa moninaisuudelle! Opas seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistämiseen. Rainbow Rights Promoting LGBTI Equality in Europe -hanke. (1.1.2017-31.3.2019.) Hakupäivä 2.8.2023. <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/14323821/HLBTI-opas+viranomaisille/9175485d-682f-5b16-674e-4fe407024ade/HLBTI-opas+viranomaisille.pdf>

Katisko, Marja 2016. Sosiaaliohjaus – Kulttuurisensitiivisyyttä ja globaalien ilmiöiden tunnistamista. Teoksessa Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä (toim. Helminen, Jari). Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry 2022. Lähisuhdeväkivaltatyö. Hakupäivä 25.4.2023. <https://ksetu.fi/tarvitsetko-apua/kriisi-ja-vakivaltatyo/lahisuhdevakivaltatyo/>

Kettunen, Emilia 2023. Miesten kokema lähisuhdeväkivalta- Opas turvakotien miesasiakkaille. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 27.4.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/789981/Kettunen_Emia.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kjällman, Petra & Westman, Katariina 2017. Henkinen väkivalta. Teoksessa Rikoksen uhrin käsikirja (toim. Åberg, Leena-Kaisa). Juva: Bookwell Digital.

Knaappila, Sirpa 2019. Turvakodeissa tehtävä väkivaltaerityinen työ. Sosiaalityöntekijöiden näkökulma. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Sosiaalityö. Pro gradu. Hakupäivä 10.11.2023. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/115960>

Koivula, Tanja, Mäkelä, Jukka & Svetloff, Maria 2022. Lapset turvakodissa. Turvakotipalveluissa lasten kanssa tehtävän työn laatusuosituksat. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus 13/2022. Hakupäivä 15.11.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145502/URN_ISBN_978-952-343-921-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Korkeela-Leppälä, Tuula 2001. Naisen ambivalenssi perheväkivaltaa sisältävässä parisuhteessa. Teoksessa Hukasta kukkaan – Naisen tie väkivallasta selviytymiseen (toim. Ojuri, Auli). Helsinki: Nykypaino Oy.

Koskela, Iina & Marttinen, Jenni 2020. Opas Oulun ensi- ja turvakodille digitaalisen väkivallan tunnistamiseen ja puuttumiseen. Lapin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutus. Opinnäytetyö. Hakupäivä 26.4.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/749863/Koskela_Iina_Marttinen_Jenni.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Koskelainen, Marja 2001. Naisen selviytymisprosessi. Teoksessa Hukasta kukkaan. Naisen tie väkivallasta selviytymiseen (toim. Ojuri, Auli). Helsinki: Nykypaino Oy.

Kostamo, Pipsa, Airaksinen, Tiina & Vilka, Hanna 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House 2022.

Krug, Etienne, Dahlberg, Linda, Mercy, James, Zwi, Anthony & Lozano, Rafael 2002. Väkivalta ja terveys maailmassa. WHO:n raportti. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Hakupäivä 5.7.2023. https://thl.fi/documents/470564/817072/9529608993_fin.pdf/2ea074d0-a4eb-4448-ba63-3b312ea81692

Kytölä, Katja 2021. Pahoinpitelystä hyvinpitelyyn. Lähisuhdeväkivalta ja siitä selviytyminen. Tallinna: Basam Books Oy.

Kääriäinen, Juha 2006. Väkivalta ja apuun turvautuminen. Teoksessa Naisiin kohdistunut väkivalta 2005 (toim. Piispa, Minna, Heiskanen, Markku, Kääriäinen, Juha & Sirén, Reino). Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225. Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva

Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti (HEUNI) Publication Series No. 51. Hakupäivä 19.11.2023. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/ce5a4fab-eb7d-47cc-a08b-b05b1565a0fd/content>

Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 30.12.2014/1354. Hakupäivä 19.5.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141354>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/2018. Hakupäivä 30.10.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Lehti, Martti 2020. Henkirikoskatsaus 2020. Katsauksia 41/2020. Kriminaalipolitiikan instituutti (Krimo), Helsingin yliopisto. Hakupäivä 15.5.2023. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/86b157a2-6fc4-46ee-bb27-e9b10ee7e9dd/content>

Lidman, Satu 2015. Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Tallinna 2016: Gaudemus.

Lien, Marianne Inéz & Lorentzen Jørgen 2019. Men's experiences of violence in intimate relationships. Palgrave Studies in Victims and Victimology. Hakupäivä 20.11.2023. Springer Link eBook. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-03994-3>

Linner Matikka, Johanna 2023. Lähisuhdeväkivalta hyvinvoinnin murtajana. Teoksessa Traumainformoitu työote (toim. Linner Matikka, Johanna & Hipp, Tiia). Jyväskylä: PS-kustannus.

Matela, Kari 2012. Sukupuoli- ja ikäsensitiivisyys ensi- ja turvakodin sosiaalityössä. Teoksessa Sosiaalityön haasteet- tukea ammattilaisen arkeen (toim. Strömberg-Jakka, Minna & Karttunen, Teija). Juva: PS-kustannus.

Marila-Penttinen, Leena 2015. Lähisuhdeväkivalta sosiaalihuoltolaissa ja turvakotilaki – seminaari. Lakien toteuttaminen ja rajapinnat. Turvakotilaki – mikä on muuttunut? THL. Hakupäivä 26.11.20123. https://www.youtube.com/watch?v=Z_J_UKieRLU

Marttala, Pia 2011. Parisuhdeväkivallan monet muodot. Teoksessa Veitsen terällä. Naiseus ja väkivalta (toim. Hannus, Riitta, Mehtola, Sirkku, Natunen, Luru & Ojuri, Auli). Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Mielenterveyden keskusliitto 2023. Mikä askarruttaa? Väkivaltaa ei pidä sietää. Hakupäivä 14.11.2023. <https://www.mtkl.fi/mika-askarruttaa/vakivalta/>

Nevala, Sami 2017. Coercive control and its impact on intimate partner violence through the lence of on EU-wide survey on violence against women. Journal of interpersonal violence 32 (12), 1792–1820.

Naisten Linja 2015. Sitten olin vapaa. Tarinoita väkivallasta, pelosta ja selviytymisestä. Naisten Linja ja Noon Kollektiivi. Porvoo: Bookwell.

Naisten Linja 2023a. Pakottava kontrolli. Hakupäivä 19.11.2023. <https://naistenlinja.fi/pakottava-kontrolli/>

Naisten Linja 2023b. Väkivallasta toipuminen. Hakupäivä 22.11.2023. <https://naistenlinja.fi/vakival-lasta-toipuminen/>

Nipuli, Suvi & Peltonen, Joonas 2019. Turvakotipalveluja tarvitsevien asema Suomessa on parantunut – miten lakiuudistus on muuttanut toimintaa? THL-blogi. Hakupäivä 27.11.2023. <https://blogi.thl.fi/turvakotipalveluja-tarvitsevien-asema-suomessa-on-parantunut-miten-lakiuudistus-on-muuttanut-toimintaa/>

Nousiainen, Susi 2020. Sukupuoleen katsomatta. Kuinka kohdata moninaisuus. Atena Kustannus Oy.

Ojuri, Auli & Laitinen Merja 2015. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Turvakoti työnä. Selvitys Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten turvakotityön sisällöistä ja vaikutuksista. Hakupäivä 10.4.2023. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/ensi_ja_turvakotien_liitto_turvakot

Oulun ensi- ja turvakoti ry 2023. Yhdistys. Hakupäivä 23.5.2023. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/ou-lunensijaturvakoti/yhdistys/tietoa-yhdistyksesta/>

Peitsalo, Peter, Pekkola, Jussi & Saarlén, Tommi 2017. Vaiettu väkivalta. Miesten kokema väkivalta sekä mahdollisuus avun hakemiseen ja saamiseen. Miessakit ry:n raportteja 2017:1. Hakupäivä 22.3.2023. https://www.miessakit.fi/wp-content/uploads/2019/09/Vaiettu-va%CC%88ki-valta_print.pdf

Piispa, Minna, Heiskanen, Markku, Kääriäinen, Juha & Sirén, Reino 2006. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Helsinki: Hakapaino Oy.

Piispa, Minna 2011. Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta (toim. Hannus, Riitta, Mehtola, Sirkku, Natunen, Luru & Ojuri, Auli). Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Siltala, Heli 2022. Lähisuhdeväkivallan tehokkaampi tunnistaminen vähentäisi väkivallasta aiheutuvia terveyshaittoja ja -kustannuksia. Hakupäivä 20.11.2023. Duodecim, 138(11), 1115-1119. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/82368/duo16862.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Siltala, Heli, Hisasue, Tomomi, Hietämäki, Johanna, Saari, Juhani, Laajasalo, Taina, October, Martta, Laitinen, Hanna-Leena & Raitanen, Jani 2022. Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset Terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:52. Hakupäivä 18.11.2013. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164292/VNTEAS_2022_52.pdf?sequence=13&isAllowed=y

Sharma, Jatinder Kumar 2014. Understanding the Concept of Sensitisation in Humanities and Social Sciences : An Exploration in Philosophy of Mind. World Wide Journals.March 2014 Issue 3. Hakupäivä 12.7.2023 [https://www.worldwidejournals.com/international-journal-of-scientific-research-\(IJSR\)/fileview.php?val=March_2014_1492869061__103.pdf](https://www.worldwidejournals.com/international-journal-of-scientific-research-(IJSR)/fileview.php?val=March_2014_1492869061__103.pdf)

Siukola, Reetta 2014. Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveys-työ. THL Opas 34/2014. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

SOAMK 2023. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Hakupäivä 24.11.2023. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>

Sorjanen, Tuija 2021. Turvakotiin voi olla jopa satojen kilometrien matka. Helsingin sanomat 3.7.2021. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008100776.html>

THL 2021. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Kulttuurisensitiivinen työote. Hakupäivä 21.11.2023. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote>

THL 2022. Väkivalta. Lähisuhdeväkivalta. Hakupäivä 18.9.2023. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/lahisuhdevakivalta>

THL 2023a. Tilastoraportti 27/2023. Turvakotipalvelut 2022. Hakupäivä 5.9.2023. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144491/Koko%20paketti%20Tilastoraportti%20Turvakotipalvelut%202021%20p%c3%a4iv.liite%205.pdf?sequence=5&isAllowed=y>

THL 2023b. Turvakotipalvelut. Hakupäivä 5.4.2023. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/apua-ja-palveluja/turvakotipalvelut>

Tikkanen, Tuire, Pohjoisvirta, Riitta, Järveläinen, Merja, Lace, I., Lace, D., Tsopp-Pagan, P., Joost, K. & Pagan, H. C. 2018. Oikeus turvalliseen elämään. Opas lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille. WOMPOWER- Voimaannutetaan naisia suojautumaan lähisuhdeväkivallalta koulutusta, tukea ja ohjausta sisältävän integroidun mallin avulla. Hakupäivä 22.3.2023. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/oulunensijaturvakoti/wp-content/uploads/sites/19/2021/02/Oikeus-turvalliseen-elamaan-2018-uudistettu.pdf>

Tilastokeskus 2022. Parisuhdeväkivallan kokemukset yleisiä Suomessa. Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021-tutkimuksen ennakkotuloksia. Hakupäivä 5.4.2023. https://www.stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_teemasivu/parisuhdevakivallan_kokemukset_yleisia_suomessa.pdf

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Tuomaala, Salome & Westman, Katariina 2017. Kunniaan liittyvä väkivalta. Teoksessa Rikoksen uhrin käsikirja (toim. Åberg, Leena-Kaisa). Juva: Bookwell Digital.

Törmä, Sinikka & Pentikäinen, Merja 2016. Tavoitteena naiseen kohdistuvasta väkivallasta ja perheväkivallasta vapaa Suomi. Naiseen kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmasta Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Hakupäivä 26.11.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75030/Rap_ja_muist_2016_15_1.pdf

Valtioneuvosto 2021. Sukupuolisilmälasit käytössä. Käsikirja ministeriöiden tasa-arvotyön tueksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:8. Sosiaali- ja terveysministeriö 2021. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162827/STM_2021_8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtioneuvosto 2022. Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:49. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164219/VN_2022_49.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtioneuvosto 2023. Vahva ja välittävä Suomi – hallituksen visio. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelma. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. Hakupäivä 17.11.2023. <https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/hallitusohjelma#/>

Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy.

Väänänen, Kristiina. 2011. Miten selviytyä väkivallasta? Teoksessa Veitsen terällä. Naiseus ja väkivalta (toim. Hannus, Riitta, Mehtola, Sirkku, Natunen, Luru & Ojuri, Auli). Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

VÄLIARVIOINTILOMAKE / PALAUTETTA OPPAASTA

Miten opas soveltuu mielestäsi kohderyhmälle? Miten se voisi mielestäsi palvella paremmin tarkoitustaan?

Mitä mieltä olet ulkoasusta? (fontti, kuvat, värit, kappaleet ym.)

Miten selkeä opas on? Onko opas mielestäsi helppolukuinen?

Millaiseksi koet oppaan sisällön? Sisältääkö opas tarpeeksi informaatiota? Olisiko jotain syytä lisätä tai poistaa?

Millaiseksi koet oppaan etenemisen? Onko järjestys looginen, vai olisiko jotain syytä muuttaa?

Miten käytettävä opas on työssäsi?

Onko nimiehdotusta oppaalle?

Muita muutos- ja kehitysideoita tai kommentteja